Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

№ 4 (5110) | ШОАТТА, 8 январь 1972 шу. | Мах 2 кап. | *Газет арадувла 1923 шера денз*

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА

Грозненски «Электроприбор» заводе шуьтаца болхлой ба кIанзлехьа укх шера шоллагIча кварталан чотах къахьегаш. Царех ва полировщик Эльбазуров Нурды. Юкъера лаьрхIича цуьнан сменин норманаш 150 процент кхоачашдо цо. Заводан болхлоьшта юкъе хьалхарчарца социалистан пунна коммунистически къахьегаман ударник яха сийлен цIи. ТIейна Сийлен грамотаца совгIатана доладаш 1970 шера пуьнна слав «За доблестный труд» яха Ленински Юбилейни медаль.

СУРТА ТIА: болх беш ва полировщик Н. Эльбазуров.

И. Пашева сурт.

Юхьиг во яц

ДIадаха шу къахьегама лакхача толамашца чакх а даьккхи дина дIаходадаьн питилетка шоллагIа шу Октябрьски бурув тохара балхий управлене бурувлеттараша. Январь бетти хьалхарча дийнахь 392 метр бурув техад цар, планал совгIа тоха бурув 120 метр гаргга да. Юххьанца дена шина болх ритмично дIадолабаьлчиннаре къахьегаш я бурувдетта мастераш яь. Соломатин, Польшин, Корубов, кхиебараш корте латта бригадаш. Цар тIехкхочашьа пхе ден задани.

В. ГЕНЕРАЛЕНКО,
Октябрьски бурув тохара балхий управлене плановы отдела начальник.

«Грознефть» объединенина чуйнагIанч бурувтохара балхий управленешта юкъе эгара хьалха дIадахана шера плаан кхочашдьинир Старогрозненски бурув тохара балхий управление коллектив. Шера планал совгIа но техар шар метр бурув. Цу шера мехкдаьтта кIеж а тохийташ управлене бурувлеттараша мехкдаьтта доахарашка дIаделлай 4 лакха дебит йола мелови скважина.

КарагIаьннеюх кхочачайбьIен бай управлене бурувлеттараш. ДIабахана декабрь бетта кхоллагIча декаде верда бурув тоха доладир Хайн-кертерча № 66 йолча скважинана. Цига проектагIа тоха деза бурув 6 эзар метр в. Иштта тIехкъоаргача скважина бурувтоха хьокайр йоцка опыт йола бурувдетта мастер, коммунист Олейников Леонид Денисович корте латта бригада. ХIаьллехьа скважинана тохаш дола бурув 1500 метр кIоаргделла.

Керда шу долалуча хана шиьне скважинана а бурувтоха доладир цу управлене. Из я 4100 метр бурув тоха деза № 693 йола скважина. Цига хьнаре къахьегаш я бурувдетта мастер нов. Шевцов корте латта бригада. ХIаьллехьа цу скважинина бIаь метраш бурув тохад.

А. ТИЩЕНКО,
тха штате воаца корр.

ЭРСИЙ КУЛЬТУРА ДЕГАОНДЛЕ

Эрсий музыкальни культура историена юкъе дошоча алапаца дIадаьнай А. Н. Скрябина цIи. Сига дега нна лестабеш йоли цуи башха-дика произведенеш гаргара я миллионаш болча наха.

Дерригдунен Машара Советочьа решенегIа укх деношка болталлоах гIорваьйна эрсий композитор ваь 100 шу дизар. Цу дезача денна кетаьь яр 6 январе Московски консерваторе Йоккхача зале хинна торжественни сайре.

Сайре хьейийллар СССР композиторий Союза правлене секретарь Р. К. Шедрина. Цо Iодийшар юбилейни комиссе председателя СССР халкъа артисте Д. Д. Шостаковичьа «Скрябинах дола дош»

А. Н. Скрябина вахарен творчествин никъ бийцар музыковеда Н. Мартынове.

(ТАСС корр.).

ДОТТАГIАШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Сантьяго, 6 январь. (ТАСС). Советски Союзапарча культурни бувзамий Чилийски институто вIаштIехьальккхал укхаза шиь активисташ КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. П. Кириленко корте латтача, Чиле Компарте 50 шу дизарца дувзаденна торжествашка ена Чиле йолча КПСС делегацеца вIашагIкхетилга.

Советски делегаце чакнаш институт кулгалхоша цхьана хьежар СССР изобразительни искусстванеи советски республикай халкъа творчествани кетаьчча выставкага.

ДИКАГIА КЪАХЬЕГА

Коммунистически парте решенеш кхоачаш а еш нйслагIча питалетка хьалхарча шера планал хана 5 ди хьалха кхочашьа декхараш тIейийллар дIадахача шера тIехьаьосар хинтача Ермоловски хьу чакхйоаначча комбинат коллектив. Денна дош кхоачашдаре оьлангара зуьца бийзар цар болх: кхоачамболараш дIадаьккар, керда технологи юкъейихьар, йолаш йолча торонех дукхагIа пайда ийбеьаьлар, хьалха кулгашца дош хиннача балхашта механизацийр, аражецача продукцега дIабода мах лох а беш цуй дикал лаккйир. Цу тайпара болх эргаболкхача доккха гIо дир цехашта, бригадашта, сменашта юкъе яьржача социалистически къо.

Якьe котъаьлар кьона коммунист Панов Юрий Константинович керте латта фанерин цеха коллектив. Планал совгIа 280 эзар квадратни метр фанерин шовнаш ира а хенаш, шери план хана ах бутт хьалха кхоачашйир цо. Цехашта юкъе нарьжача яхье кьалха яр Дачаева Мадинас кулгалду смена, цул дукха тIехьайсашар Нажуев Адама смена а. Балха норманаш 150 процент кхоачашдеш къахьийгар коммунистически къахьегама ударникаш: станочница Ларсанова Бикас, автоклавщица Удиев Iаддала, электрика Чадаев Iимрана, наладчица Бакуев Хьасана, иштта кхыччар.

Шера план хана 16 ди хьалха кхоачашйир гамех плиташ ечча «ДСП» цеха коллективо. Цига хьокхам телаш яр Бояринов Ивана смена. Шера план хана бутт хьалха кхоачашьнай станочница Хакимова Кхоккс, Амаева Iайшета, войккагIвоача кочегара Петухов Ивана, оператора Аздамиров Хьайбулас, Юсупов Бекмерзас, кхычар.

Питилетка хьалхарча шера план хана 15 ди хьалха кхоачашйир комбината коллектив. Цу хана дена 1972 шера чотах къахьегача коллектив дика толамаш доах январа хьалхарча денашка а.

Ермоловски леспромхозерча гIишлоштъечча бригадана дукха дика гIулакхаш нерагIийнад 1971 шера. Безруцкий Дмитрий корте латта гIишлоштьераш хьу лелаеча болхлошта чуIа цIенош хьалдара, къаьнахчарна ремонт ира, наьнаш тоадара, тIаьш тахкара дьььерча шоай декхарех дика лоархIабаьй. Урус-Мартане, ЧIишке Чахарна шишша дезал балургболаш цIа хьалаьхъ.

Шера 54 эзар сома балхаш дезача цар 10 бетта лаь балхаш 90 эзар сома маьха дар. ГIишлоштьерашта юкъе хьокхаме къахьийгар коммунисташ Калинова Нуржана, Прокоров Григоре, Айдаев Iалауде. Иштта дика къахьега лерхI леспромхозе гIишлоштьерашта укх вердача лера а.

Я. ЦУЕВ.

СОЦАЕ ВЬЕТНАМА ДУХЬАЛАРА АГРЕССИ

«Кулгаш тIа ма ккувдаде Вьетнама» яха лозунг долаллар Гудермесерча мединструментий завода слесарно-механически цехе. Селхан укхаза хиннача митинге вIашагIкхийттабар цу предприятие къахьегамхой, гIулакхера наж, кулгалхой. Уж гулбенкабар американски агрессораш Вьетнамски Демократически Республике лелаеча ийрчача гIулакхашта шоаш чIоагIо раьза боацилга дIакхайкаде.

— США правительства, — аьлар ше къамаьл де волалуш завкома председателя В. С. Колесникова, — 1968 шера I ноябре дерригача дуненна хьалхашка дош деннадар шоай авиаце ДРВ доазон тIа кхы бомбеш чуетаргьыц аьнна. Шоаш денна дош зхь ца кеташ доха а дайь городашта, юрташта, госпиталашта, школашта бомбаш етта йолаьй цар. Цу бIехача гIулакхаша беррига советски нах санна тхо а чIоагIа эгIазадяд.

Къамаьл де дош эц полировщица Д. С. Салиевас.

— Вайх хIаранена чIоагIа хала хет доттагIий лаьтта беха боацачеи маьшаре баха гIертачеи навха цIий юха а Iоукхийташ хилар. Тхо тешаш да кортамукъале езаш дола вьетнамски халкъ котдаргхилара. Цун оагIув хьаллоаваш я Советски Союз, социализма мехкаш, дерригa прогрессивни адамаш.

— СепаргIата хила йиш яц, — йоах токара нов. Киюченнос, — шоай доIамагIа баха гIертача наьха цIеношта бомбаш чуеттил, га хьахезача. США империалисташа оаххарий хьесапе вьетнамашта лоаттаду Iазап дунен общественносто могийтаргдац цар. «Юха а ДРВ доазон тIа ьаржа агрессе соцаей» — як оаха. Советски Союзо дIахо йодача хана а эшаш дола новкъостал лоаттадергда вьетнамашта. ХIаьта тха завода коллектив ДРВ дIаухийта инструменташ кхы а дукхагIа яракецаргьа.

Митинге хиннача резолюца тIайийшар. Цу тIа цар американски агрессе соцае йоах. Завода коллектив укх деношка субботнике хьа а хьийга нига шоаш даьккха ахча вьетнамашта новкъостала вIашагIъелача фонде дIадала лаьрхIа.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА МАССАЗАРЧА КОМИССЕШКА

Юрта боахамера лаьтташ лорадара проблемай боккха лоархIам бу Коммунистически партен Советски правительствай. Лаьтта лораде деза эрозех меттел, харцахьа, доад доцаш цупах пайда эцарах а, —йоахар 1968 шера октябре КПСС ЦК Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева. — Из дага ца доахийтача далац лаьттан хьурмат ца деш духхьал цунах IагIьоргаш ешш йола моттигаш хIина а йолаш хилараш».

1968 шера СССР Лакхехьарча Совето тIейийцар ССР Союзен союзни республикай лаьттан законодательства Лардаш. Юрта боахаме пайда эцаш дола лаьтташ лорадарах долча лаьттан законодательства дIлехараш кхоачашдара хьакъехьара дош 6 январе Кремле дийнаа СССР Лакхехьарча Совета Союза Советен Къамий Советен юрта боахамах йолча комиссе цхьана хиннача заседане. Заседанешка хьалхе лелаьраш комиссей председателаш Г. С. Золотухин Н. М. Борисенкоц бар.

Докладаш йир подготовительни группа кулгалхочо депутата И. А. Бондаренкоси СССР юрта боахама министра заместителя Р. Н. Синакин.

Заседане белгалдаьхар, укх тIетIехьарча шерашка юрта боахама ца эшача гIулакхашта лаьтташ кIезигагIа дIалуцаш хилар. Совхозашта, колхозашта, кхыча юртбоахама предприятешта юхденнад пайда ца эцаш е ца довгIача гIулакхашта пайда эцаш дола тоьал дукха лаьтташ.

Цунца цхьана депутаташа белгалдоахар, юрта боахама ца эшача гIулакхашта вогIа долча е кхашта пайдана доацача лаьттаех пайда эцара хьакъехьа лаьттан законодательства Лардаша дIедехараш диза кхоачаш массадаьха и деш ца хилар.

Лаьттан законодательство диза кхоачашдара, лаьттаех пайда эцара лоаттабу тIечахьалкхе тIахьожам чIоагIбара тIеравьь рекомендацеш кийчьай комиссеша. Иштта чIоагIьйиза ярiйоацаш лаьрхIад лаьттан законодательство дIадовзийтара еш йола пропаганда а, юртабоахамера лаьттаи лорадарах царех пайда дикагIа эцара къьеcтва уйла тIа а йохийташ.

ССР Союзен союзна республикайн хьук законодательствая лардий проект кийчъера лелама хьакъехьа заседане хоам бар подготовительни комиссе председателя депутата В. П. Никонова.

Комиссе балхаца дакъа лаьцар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателя заместителя К. А. Халилова, СССР Лакхехьарча Совета палатай председателаша А. П. Шитикова, Я. С. Насриддиновас. СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара М. П. Георгадзе, цхьайолча министерствай ведомствай кулгалдеча болхлоша.

(ТАСС).

ТЕХНИКА — КИЙЧОН ЛИНЕЙКА ТIА

Шалья района «Аргунский» совхозе дика дела юртбоахама техника тоаяра балхаш. Укхаза дIадахача шера йиьлагIча квартале тоаелаьрхIа хинараш тайптайнара 14 трактор яр, хIаьта шу чакхдоьлаш цар тоаьраш 16 я.

Укх шера хьалхарча квартале тоаезараш бархIааргIа март тIакхоачаш тоаь яза социалистически декхар тIа а йина къахьегаш ба хIанз механизатораш.

Къаьстта дика къахьегаш ба токарь Успанов Заурбек, тракторист Цокаев Насрудин, кхыбараш.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа): механизатораш Заудинов Асланбеки Васханов Махьмади.

С. Хашиева сурт.

Дика вIаштIехьбаьккхаб къахьегам

Наурски района «Калиновский» совхоза механически мастерскешка чуваьннача дог гIоздоах. Укхаза мел вола сог чуйнна ший болх беш ва.

— ХIанз тха коллектив къахьегама оасарле къаьстта лакхъь къахьегаш я, — дуьц мастерской заведующе Мигрицки Анатоле, — керда шу юххьенца дена къахьегама темпаш лакха йолаш дIадоладе лерхI оаха. ГрафикагIа еррига тракторaш 1 марте тIаккхоачаш тоаьь яха саьш да тхо, цхьабакъда, тхоай резерваш техне е техка, из болх 20 февраль тIаккхоачал йистебакхха лаьрхIад оаха.

Миштта кхоачашду ремонтникаша шоай дош? Совхозе еррига тоаезараш 40 трактор я, царех 18 дIадаха шу чакхдаьлалехьа мастерской кора арахIьар.

Двигателаш тоаеш лаьрхIа слесараш ба мастерскешка, хIаьта кхы мел йола узлаш, системаш механизатораша шоаш тоаь. Укхаза мел ду балхаш графикагIа ду.

Ремонтни балхаш цу тайпара дика дIадалхьа вIаштIехьадергдацар, нагахьа санна совхоза цу гIулакха хаьнахьa терхам тIабехийта бацаре. Уж балхаш дIадоладеча хана дукхагIйола запасной оатхалаш Iалашъьяр совхозе. Цхьабакъда, гIехьарча шерашка совхозе лаьцача Т-54-В яхача тракторий подшипникаш йоацаш биеIа ремонтникаш.

Ремонтни балхаш дени дукха моттигаш нийслу болдлочуина говзал, хьакъал эшаш цхьайола оатхалаш тоае эаш. Цу тайпара говзанчаш ба боахаме. Рационализатораша телача предложенеша вIаштIехьдоалийт цхьайолча тракторий оатхалашта реставраце е. Духьал цу гIулакхагIа совхоза хинна пайда массехк бIаь сом да.

...Двигателаш тоаю цех. Шиь тайпара йолча конвейер тIа лаьтташ пхиь мотор ба, царех хIораннa юхе хьуаваш слесараш ба. Тхо дIатIаделлах царех цаI волча, из ва итта шера совгIа совхозе из болх беш вола Шевцов Владимир Андреевич.

—Владимир Андреевич, миштта мел шун болх, малагIа новкъарлеяш нийслу балха юкъе?— хетт оаха.

— Тха мел вола къахьегамо раьза волаш дика вIаштIехьбаьккхаб коллектив бола. Тхона этар чIоагIагIа эшар фуд? Запасной оатхалаш хилар да; хIаьта къахьегама хьалаш шоашта ма той шоаьа. Цу тайпара балха раьза болаш, дегаш айденна къахьегаш ба слесараш И. Карлухин, П. Рыжков, В. Земсков, тоаьнча двигателашта испытательни стенде обкатка еш вола П. Старшинов, кхыбараш.

Коллектив хьалха латтараша — коммунисташ. Уж ба социалистически яхь вIаштIехьаьккхараш, хьоакаме къахьегараш. ХIара бетта ю укхаза итогаш. Яхье коттабаьннарашта Сийлен грамоташ, ахчан премеш тел, цар цIераш Сийлен доска тIа дIаязъю.

Иштта, декабрь бетта социалистически яхье коттабаьлар механизатораш Н. Ревов, Ш. Хутиев, А.-В. Тамараев, слесарь Н. Шевцов, аккумуляторщик В. Шмаков.

Дика тоаьнча техника вIаштIехьдоалийтаргда кхашкара а, кхьаьлле а балхаш лерттIа дIадалхьа — из иштта хилийтара шоай кьнар ца кходеш къахьегаш я мастерской коллектив.

А. ГАДАБОРШЕВ.

БАЛХАХ ЛОАРХIАДЕРГДА

Тха «Энгельсовский» совхозе хIаьлаьь жа лелалаьйца. Юкъьанца дIайолаю отрасль я из укхаза. Цудукъа тхона, хьайбаш лелалдарешта, хьалхашка латтар бохьтоккама декхар да. Цхьаболха, ферма, цига къахьегаргдолча коллектива вIашагIйолла еза тхо; шоаллагIдале, из отрасль рентабельни хургйолаш лерд йолла я аха.

ЛаьрхIача бесса этта хилийтар бола дIабодабе. Албест берчу жа ферма юлаагйолча Iотеха эгалаш жа эша хьахийша ахчен шера кхи хьагуш кIама дацар тхо дIадахача шера бIаьста бола бе дIадолалуш. Жа а дацар, опыт йола жа Iуй а бацар. ХIаьта а лехача хIама кордоагIа. Шалковской районерча жа лелалараша новкъостал дир тхона, 700 жий, 600 Iаьхар бехкар цар тхога. «ЦIадаргачь а малагIча кулгашка дIалургда ераш» — аьна хийтар тхона. Сог корашагIацар тхона тхоай совхозе кIезига - дукха жа лелаза хоаш. Тхоай бала дIахоладир оаха фусамдаьшна. Тха районера ю рабоатIаргба шоаша дика жа Iуй аьнна Аллеханов Махьмаь цIи яьлар цар. Из цар Казахстано дукхача шерашка жа лелаш бола а бь хIаьтта цIавена. Дагаьллар со Махьмадина, дIадийтар цун тхогара дукх, тхо сатета дола.

Уж жа лаьхка тхо долча вера из шина дезал а бовлабеш. КIал кийча йоаш моттиг бIаргейча юхаьнча санна хийтар тхона из. ХIаьта а дагар дар хьа а хийта тхона бохам ца беш къахьега, йолаьдар сайтан жа Iу.

Сатохарах хахие хьминавин Махьмад хIанз. Хувшенный Албаст берчу тхе Iеш дола моттиг. Совхозо лоацача хийа урагIахийтар укхазе жа Iуй чубехара кIенош, кхыйола эша гIишлош. Дукха бац тха яр санна коашара йолаш жа леладдераш. Дахкача шеи лаьрхIа хоза кийчъaь йийха тепляк а йолаш. 47 метр йIаьха я из. Чура сапаргIата я. Дукха ха йовцаш электрически лампаш соганлар ферме, хьестараш доегIа хий хьачудиллар турбашка гIолла. ГIадьахай Махьмада цIен наьа ПасIамат, ший даьжа жена Iунал деш вола зIамига сог Аьхмад.

ДIадахача ахкана цар дийнаьш буьй доккадаь, кхьаба жи хоза дегIа тоадение да. Кхьа гIоя це доийташ уж Iангара дагIа дош деннах вар. Шоай деша дай болаш чакхбоалаш а лотт. Дийнахь а бу а шия эзар доацари дIолгьер ца эшийташ, ишар дIадахеш къахьегамo бо хьмар холе жа Iуй. Дика кийча ял кистта дахка доаIаргдолча жен. Цу 600 жена юкъе Iахар буса гIоаш наI баш. Махьмада дIанехьа хоаш ва бIаьннена тIехара кхьара лаьрхIача 120—130 Iахар дьаргIоастабе ше вIаштIехьдаргдолча. Иштта да цо тIайийха социалистически декхар а.

Доагьерах кхом бу оаха. Тхогорча 110 тонна аьлача Iаш гIара даха етта, дац лазаа жа. Минеральни подкормка, концентраташ, цу тох оаха царна дIалуча аьлах. Чам болаш дуъ цар иштта кийчдаь дIаденна доакъар.

Лоацца аьлча, керда йиллача жа ферма зIамига коллектива шийх а хьалхашка оттайна лоархIаме декхар кхоачашдаре беррига шоай дIалуш къахьегаш я.

М. МУЦОЛЬГОВ,
[illegible] «Энгельсовский» совхоза Албест — берчурча жа ферма заведующа.

Даьчох кхоачам ца беш

Вай мехка беррига къахьегамхой санна, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра хIара денна къовсам лоаттабу тха совхоза болхлоша.

ЛоархIаме болх чакхбаьккхаб совхозе экономе режим чIоагIъяра даьхе. ХIара денна теркам тIалоаттабу производство лакхъяра резерваш балха юкъейоалляра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, болхлой къахьегамцара бехаш совбаккхаре дешашта.

Из бахьан долаш дика толамаш даьхад совхоза къахьегамхоша дIадахача шера. Ялат чудара план 117,6 процентан из пачча хьалхкента доахара план 199,2 процентан кхоачашйир боахамо. ПланагIа 800 тонн дале дезача 1593 тонн дIачуделар ялат. ХIаьта дуах нйслагIча питилетка хьалхарча шера планагIа 580 тонн дIадала дезача 628,5 тонн деннад. Цу тайпара гIехкхоачашъьнай пачча хьалхента шура, дуга, шекара свекла йоахара эзданеш я.

Лакха я боахама рентабельность а. Питилетка хьалхарча шера доход 1508,5 сом хила езаш хиннача 1758 эзар сом хилар. ХIаьта цIена пайда дукха хIама ца эцаш 100 эзар сом да, 1970 шерарча шоаза дукхагIа.

Социалистически яхь шерра яржар бахьан долаш коммунистически къахьегама колектива ударника яха сий дола цIи ена дукха керда бригадаш, фермаш, нах ба боахаме. Из цIи лелаеш я хIанз № 1. 2 йолча шурий-товарни фермай коллективаш, № 1 йола тракторно-механизированни бригада, хьалхарча лелаеча ферма коллектив.

Ханал дукха хьалха кхоачашйир юртбоахама продукци яккхарех из паччахьалкхента йоахарен шера планаш цу коллективаша.

Къахьегама толамаш даьхар коммунистически къахьегама ударника цIи лелаеча хьакхарчашка хьожаш волча Социалистически Къахьегама Турпала М. Цапока, Ленина ордена кавалера А. Бойкос, Е. Шеверовас, доярка Къахьегама Шеча Байракча ордена кавалераша С. Абдуллаевас, С. Чалаевас, А. Исаевас. 1971 шера ноябрь бетта дена питилетка шоллагIча шера чотах къахьегаш ба уж.

Боккха теркам тIабоккхийт совхоза кулгалхоша вай лакхе бийцачар а кхьча а хьалха латтарий опыт шерра дIайоаржаяра. Аражеи пенгаеташ, къахьегама листокаш, молнеш.

Укх деношка дIадахача шера оаха бахьча балха итог еш да тхо, лех производство лакхъярен продукци яккхарга дIабода мах лоххбарен резерваш.

НйслагIча питилетка хьалхарча шерашца найсайна 31,5 процент лаккхе лерхI оаха укх шера яалатий хьуакъам, гидрургий, баьмдаарий, —дукха хIама ца эшаш шоаза лаккхе лерхI. Цу тайпара лаккхбергба шекара свеклаи хуган чьуакъам. ВIасамдоаккхаргда дуах, шура, кхийола продукции йоаккхилга.

Укх шера деза совхоза кхаш лелаараша дIадуа беррига кIалакха хьуакъам телача «Аврора», «Кавказ» яхача сортех хургаа. Гурахь дийнача беррига чIахташта минеральни удобренеща подкормка ерга, хIаьта бIаьсти культураш дIачуоргIолча лаьтта кха эзар тонн органически удобренеш йохкаргъя. ХIена из бааш беш латт.

Мело ца еш, ха ца йоаш бIаьстане юртбоахама техника кийчъеш ба совхоза механизатораш. Сунженски района «Победа» колхоза механизатораша даь кхайкхарал хаа а лаьца, дIадахача шера йиьлагIча кварталех укх шера хьалхарча кварталех графикагIа тоае езаш хинна 27 трактор тоаьь баьннаб уж. ХIаьта ер бутт чакхбоалаш кийча хургьа бIаьстан кхашка бола бе безаш йола еррига юртбоахама техника.

Совхоза тIабоагIа пайда лакхбалара, лелделанна совхоза къахьегамхой ваххара хьал а. Планал совгIа яккхача продукцех, масала, шекара свекла кхеечарна елаьа совгIа кхи эзар сом ахча делар, хьайбаш лелаераашта диь эзар сом, хIаьта дукха лелаераашта кхы а дукхагIа.

Социалистически яхье котало яьккха Эльдаров Ширвани совхозо мах а боацаш енача путевкагIа Украине баха хилар, Эсмиев Шамсу — салоIача дIагIа.

Хьаладеш латт совхоза юкъедоагIача юрташка нах чубаха керда цIеношт. Масала, БоргIане дукха ха йоацаш эксплуатаце дIаделинна 22 квартира йола керда цIа. Хьалдаь долаш латт Степной яхача поселке 12 квартира йола цIа а.

СССР вIашагIъеле 50 шу дизара сийча укх шера тIамйна социалистически декхараш толамца кхоачашдара шерра яхь а йоаржаеь къахьегаш ба хIанз тха совхоза беррига къахьегамхой.

Х. БАУДИНОВ,
Гудермесски района «Гудермесский» совхоза партконеа секретарь.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ ГОРОДСКОЙ, ГОРОДЕРЧА РАЙОННИ СОВЕТА ХЬАКЪЕХЬАРА

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика

ЗАКОН

КОРТА I.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ ГОРОДСКОЙ, ГОРОДЕРЧА РАЙОННИ СОВЕТ ХЬАКЪ А, ЦУН ЙЕРТАРЧА ГIУЛАКХИЙ А ПРИНЦИПАШ

Статья 1. Къахьегамхой депутатий городской, городерча районий Совет, города, городской районаш [illegible] долу дарриге [illegible].

Къахьегамхой депутатий городской Совето дакъа лоац республикански а (Нохч-ГIалгIай АССР-н РСФСР-н) ерригача Союза юкъарча а лоархIамера а дешаш дувцача а. Районаш долчу города къахьегамхой депутатий городской Советаш, городерча районии Советаш шитта дакъа лоац доагIдоагIача тайпара районийн ерригача города юкъарчен лоархIамера дешаш дувцача а.

Статья 2. Къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совет хорж города, района территоре тIа бахача гражданаша массане шикъарча, шьаттаррарча, нийсача доржаний бокъонагIа кхаж а тоссаш, шин шере.

Городской, городерча районии Совете хоржамаш дара порядок белгалбаш «Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхой депутатий районии, городской, поселкови, аульни, станични, юрта Советашка дача хоржамий хьакъехьарча Положение».

Статья 3. Къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совето кулгалду города, района территоре тIа пачхьалкхен боахама, социально-культурни гIирсаш хьалдара, города, района дакъе боахама плани бюджети чIоагIъю, Совета хара йолча управлени органий, предприятий, учреждений, организаций гIулакхашта кулгалду, доагI-доагIача города, района долайга хьежжа, [illegible] общественни порядок, граждании бокъонаш лорарга Iалашду, [illegible] чIоагIдерь бокъонаш ду.

Статья 4. Къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совето координаци е города, района территоре тIа яхача ерригача предприятей, учреждений, организаций балхашта, тIахьожам лоаттабу чуйе цIенош, коммунальни гIирсаш хьалдара, социально-культурни бытовой гIулакхашта лаьрхIа объекташ хьалдара, халкъо леладу товараш моттигера материалаш хьаре, моттигаш товара, торговле, общественни кхачан, халкъа образовани, укхазтIено лорайра, культура дакъе а городе, районе бахача наха гIулакх дарца дувзадоина долча кхыча доалашоинга а чакхдаха Совета аппача бокъонаш доадоничка тIахьожам лоаттабу города, района территоре тIа яхача лакхехьара доал долча предприятей, учреждений, организаций балха а законодательство кхоачашдара а.

Къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совету уйа статье тIа белгалдаьхача дешаш лаьна предприятей, учреждений, организаций кулгалхоша эча доладенна [illegible] решенеш ю, уламза [illegible] моттигаш нийсьейа лир йоа, тIача лакхе латтача органашка шоай положенеш тел.

Статья 5. Къахьегамхой депутатий городской, городе районии Совето ший гIулакхаш чакхдоах [illegible] тIататаш хоржархошта тьалхашка а исполнительни комитето, цун отделаши управленеши — Советаш бахача чакхе хьалхашка а халкъашка отчеташ телара. Совета байна къахьегамчой шерра юкъа [illegible] а лараш тIа.

Къахьегамхой депутатий городской, городерча районий Совето городской, городе районий общественни организаций организации айха бувзаш а болаш болх бу.

Статья 6. Ший гIулакхаш нахь лекхача нах къахьегамхой депутатий городской, городе районии Совето лаьттий СССР Конституци, РСФСР Конституци, Нохч-ГIалгIай АССР Конституци, «РСФСР къахьегамхой депутатий городской, городе районии Совета хьакъехьарча» РСФСР Законах [illegible], СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР [illegible], СССР Лакхехьарча Совета, РСФСР Лакхехьарча Совета, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета социалаш, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаши социалаш, СССР Министрий Совета, РСФСР Министрий Совета, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета социалаши распоряжениеш, къахьегамхой депутатий лакхехьа латтача Советийи цар исполнительни Комитетийи решенеш.

Статья 7. Шоайна аннача бокъоний доазошта чухьа къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совета а цун исполнительни комитета а решенеш распоряжениеш кхоачашьда деккар а дац тIайожаш города, районе территоре тIа яхача ерригача предприятешта, учреждениешта, организацешта, хIаьта нийтта кулгалдеча балхаш тIа болча нахе а граждашта а.

Нагахьа санна шоай решенеш лакхехьара доал долча предприятей, учреждений, организаций кулгалхоша кхоачаш ца йой къахьегамхой депутатий городской, городе районии Советаш цун исполнительни Комитеташ е доагIлаш долча лакхехьа лаьттача органашка представлени ю цу кулгалхоша кхьметтел шоайначча гIулакхаш тIера уж дIабехкдалца а дисциплинерни бехк барах дагIа. Представленех лаьа бутт балалехьа дIахайта деза къахьегамхой депутатий городской, городе районии Советага е цун исполнительни комитетага.

Статья 8. РСФСР законодательствага хьежжа городера нах бахача кухтех кхы хIараш тохкалга Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо представлени еча РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо дешна. Города йоазув отта а ду, кулга а хуш РСФСР законодательства белгалдьхача порядкегIа.

Городской районаш городе бахача нахьа дукхалаг дарна гIулакх дара хьаштехи [illegible] хьажа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIехьагIа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума чIоагIд а еш йоалаш. Городе районий доазонаш увтта а ду, хуйа а хуш городской Совето йоагIIаш йолча къахьегамхой депутатий районии Советашта хаттар теркал а деш.

Городехи городской районехи цIераш техк уж хуш СССР Союзе РСФСР-ен законодательства оттаьча порядкегIа.

Статья 9. Нохч-ГIалгIай АССР Пачхьалкхен байракха хьакъехьарча Положенига хьежа, къахьегамхой депутатий городской, городе районии Совета сесси чуйолча хана тIа Нохч-ГIалгIай АССР Пачхьалкхен байракх урагIйоагI сесси йолаш мел йоаккхача хана, хIаьта городской, городерча районии Совета исполнительни комитета здание тIа — даим урагIйоалаш.

СССР Пачхьалкхен байракха РСФСР Пачхьалкхен байракха городской, городерча районии Со[illegible] СССР Пачхьалкхен байракха хьакъехьарча Положене РСФСР Пачхьалкхен байракх хьакъехьарча Положение оттаьча порядкегIа.

Статья 10. Къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совета юридически лица йола бокъонаш я.

Къахьегамхой депутатий городской, городерча районии Совета исполнительни комитета гербови печать я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума чIоагIъьяча образецага хьежжа.

КОРТА II.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ ГОРОДСКОЙ СОВЕТА БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

Статья 11. Къахьегамхой депутатий городской Совета бокъонаши декхарийн белгалду ССР Союза, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР законодательства города республикански (Нохч-ГIалгIай АССР-е) районии дакхарча городий категорех лаьрхIарга хьежжа. Город долла категорешкий дIалоарI РСФСР законодательства, городе бахача нахьа дукхал, цун политически, экономически, культурни лоархIам теркал а беш, оттаьча порядкегIа.

1. РЕСПУБЛИКАНСКИ (НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР) ДОАЛ ТIАДОЛЧА ГОРОДА КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ ГОРОДСКОЙ СОВЕТА БОКЪОНАШИ ДЕКХАРАШИ

Статья 12. Планировани, учета, отчетноста дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) городской боахам дегIабоалабарен города социально-культурни гIирсаш хьалдарен сводни перспективни шерен планаш чIоагIъю, уж кхоачашъелга вIашIехьа доахкх, тIахьожам а лоаттабу: городага доал долча предприятешта, учреждениешта, организацешта, перспективни шера плановий заданеш а хIаьта нийтта уж белгалдаь предприятеш, учреждениеш, организацеш дIанийсъяра, дегIаккхулара, царна специализаци яра планаш а чIоагIъю.

б) моттигерча промышленноста, бытовой гIулакхаш дара, торговле, общественни кхачан предприятей, культура, халкъа образовани, укхазтIено лорара организацеши учреждениеши, лакхехьари доал тIадола коммунальни боахама предприятеши гIирсаши дIанийсдара, дегIаккхулара, царна специализаци яра планашка хьож, нагахьа санна планаш яргIоацаш моттиг нийсьелча лакхехьа латтача йоагI-йоагIача органашка шоай предложенеш тел;

в) чуйча цIенойх коммунальни боахам дегIаккхуларца, хьакъаш даккарца, социально-культурни бытовойн гIулакхашта лаьрхIа объекташ хьалдарца, халкъо леладу товараш моттигера материалаш хьаерца, моттигаш товарца, торговлеца, общественни кхачаца, халкъа образованеца, укхазтIено лорарца, культураца, бахача наха гIулакх дарца дувзадоина долча кхыча дешаца гIулакх долча, города территоре тIа яхача, лакхехьара доал тIадолча предприятей, учреждений, организаций плани проектанна хьож, планза яргIоацаш моттиг нийсьелча лакхехьа латтача йоагI-йоагIача органашка шоай предложенеш лу, цу дешаца дувзаденна йола своди планаш хьоккхамаш чIоагIду города халкъа боахам дегIабоалабарен социально-культурни гIирсаш хьалйарен плана уж юкъе а хьош;

г) города къахьегама ресурсех, моттигерча гIишлой материалех, йоагIача хIамах найла эшара балансаш, бахача нахьа ахчан доходийн расходийн баланс, боахам комплексно дегIаккхуьла планирова яра хилалза яргIоаца кхьйола балансаш оттаьга Iалашду;

д) минерально-бедала, хьун, хи, энергетически, кхыча ресурсех найла динагIа эшийтара тIахьожам лоаттабу;

е) городага доал долча предприятешка, учреждениешка, организацешка учета отчетности оттаяра тIахьожам лоаттабу;

ж) пачхьалкхен статистика органашта ловзьостал ду; отчеташ данием уттаярах дIаталарен порядка хьакъехьара законодательство кхоачашъега Iалашду.

Статья 13. Бюджетно-финансови балха дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) доходаш тIайоагIа керттера моттигаш белгал а еш гулйеча доходийн деррига ахча а городской боахама, социально-культурни мероприятешта, городера пачхьалкхен Iадала органаш пачхьалкхен управлени органаш [illegible] финансировани ерга дIадоалийтаргдар белгал а деш дIадоалийтаргдолча расходийн деррига ахча а [illegible] города бюджет [illegible] оттаьй а хьож, [illegible] а хуш;

б) городской бюджет, цун доходаш расходаш хIара квартала екъар, городской бюджетагIа оборот ахчул тIехьагIа кассе юхедуьсача ахчан бараш чIоагIбу;

в) города бюджет кхоачашьлга вIашIехьдоахкх: финансови дисциплина лелара, производственно-финансови планаш бюджета ахча дIаоттарга тIайоа декларашни кхоачашлара, бюджетера ахча предприятеши, учреждениеши, организацеша кхоавеш дIахрийтара тIахьожам лоаттабу.

г) городской бюджет кхоачашдьеча хана лийрхIаччул совгIа хьатIаена доходаш хIаьта нийтта долоадаш тIеккхоачашдар е расходаш кхоир бахьан долаш шу чакхдолача хана доходаш расходаш тIех а кьая хьахила ахчаш капитальни вложенеш а тIехьа городской боахамаш социально-культурни мероприятештен, административни зданеш хьалъяра а городской, городе районии, юртий (аульни, станичи), поселкови Советий исполнительни комитеташта транспортни средстваш эшара а, исполнительни комитетий, кар отделий управлений, судебни органий заовешта капитальни ремонт яра, царна нисенташ оборудованеш эшара финансировани ярга хьежаду из лакхе белгаяккха ахча, централизованни капитальни вложенешта йола план а социально-культурни учреждений сеть дегIайоаларе план а кхоачашйа цу дукъадениа найла ца эшаш йисача ассигнованешкара дIайаккхача, городской бюджета тIера хIандакхар магийташ;

д) бюджет кхоачашьеча юкъагIа городской бюджета тIара ахча чулгашъза ца дакъча разделера разделе доаккхаш хуш, хIаьта нийтта хланена чIоагIъьйна фондага хьежжа юха декъ хланена дакъейча ахча;

е) города бюджет кхоачашьйаьх йола отчет нийтта оттаьна хьож, из чIоагIъю;

ж) Iадама низашкахьара хетар хиннича а хIаьта нийтта кхы тайна моттиг нийсьенача а гражданашта лаьза ца доале законодательства оттаьча порядкегIа боарамах икъара ахчанна ловзьоста ду городской бюджета ахчанцара;

з) пачхьалкхен моттигерен налогаш сбораш тохарен хьаьарен балха кулгалду;

и) моттигерча налогийн сборийн хьакъехьарча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указа 2 статьега хьежжа моттигерча налогашкен сборашкен ставкаш лоа а ю, льготаш а уттаю налог тоахача объектий къаьст-къаьстача категорешта налог токхарий группашта санна, нийтта къаьст-къаьстача налог токхараштa а, хIаьта нийтта боккъо я города территоре тIа транспортни средствашта тIера йоаха налоги доаккхина тIера йоаха налоги ца уттае; юртбоахама налога хьакъехьарча СССР Закона 18 статьега хьежжа льготаш тел;

к) законодательства уттаеча порядкегIа къаьст-къаьстача налог тоххаяшта кхы тIа а льготаш уттаю пачхьалкхен пошлина хьакъехьарча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указа 3 статьега бахача нахагIа йоахача подоходни налога хьакъехьарча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указа 4 статьеги хьежжа;

л) СССР Пачхьалкхен банка отделений кварталий кассони плана хьож, уж кхоачашъяра ло дезар ду; СССР Госбанкен СССР Стройбанкен отделенеша наха лоаштта чуйе цIенош хьалдаран хIарийе шин-ший доалахье хьалара бокъонагIа граждании долча цIенашта ремонт яра, хьахьожаш йолча лоашта боарамел тIех доадаш, ахчан ссудаш телара къаьсча решенеш тIакхо;

м) пачхьалкхен къахьегамий сберегательни кассий балха лостам тел, цар сеть дегIаккхуьлаягIен дIанийсьелгеи вIашIехьлоах;

н) пачхьалкхен страховани моттигерча органий балха лостам тел, царна ловзьостал ду страховани деррига тайпаш дегIадоалара гIулакха; законодательства хьежжа къаьст-къаьстача граждашта льготаш тел деккар а дах тIайожаьча страхованех;

Статья 14. Промышленноста дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) городага доал долаш болча промышленни предприятешта кулгалду, производственно-финансови планаш кхоачашъелга Iалашду, керттерча фондаш оборотни средствашта найла эшара арахецача продукци дикал тIахьожам лоаттабу, нар финансово-боахама гIулакхий итогаш, хьатIабала найла оттаьча порядкегIа дIахоа беккар чIоагIду;

б) пачхьалкхен управлени лакхехьа лаьттача органашна дагIаьнчу тIехьагIа решени тIаш промышленни предприятешта шагIбахара а хIаьхара, городага доал долаш (фирмаш, объединенеш, тресташ) кхьахьа;

в) городага доал долаш болча промышленни предприятешта моттигерча бедалаш, предприятешта шоай кхиаьлаь отходаш боахамах продуктах [illegible];

г) централизованни порядкегIа болчача, города территоре тIа яхача предприятей производствера отходаш найла а эшаш моттигерча бедала лараш тIа халкъо леладу товараш моттигера гIишлой материалаш хьаш производство дегIайоалара а хIаьта нийтта шорта боахама продуктий чакхьахара а де эшар ду: кхы тIа кьегучальначча бедала, йоагIача хIаманах, промышленни юртбоахамен производства отходах, ресурсех найла эшарах долга дешаш къестаду;

д) города территоре тIа яхача лакхехьара доал тIадолча промышленни предприятешта новкъостал ду производства эффективность лакхьяра; материальни, къахьегама, финансови ресурсех найла эшара къахьегама, оасарле лакхьяра, болхлоштен гIулакхарча нахан дешна доал социально-культурни бытовойн гIулакхаш толдара;

е) промышленни предприятей балхе новкъостал ду планировани экономически стимулировани нерда формаш карерзара, новкъостал ду нар балха экономически анализ яра, производства ретерваш тьегучаьхкара царех найла эшарах, технически прогресс сихьара;

ж) хьежа деккхар долаш йола заключенеш ду бола бош йола промышленни предприятеш, гIирсаш, зданеш шеьъарийн кхолл яраш хьалъарцей дувзадения долче дешаеш лаьшй, хIанза кхийола, нахтигаш нийсьенча предложенеш ду города территоре тIа ида, лакхехьара доал тIадолаш йола промышленни предприятеш вIашагIйоккхара, вIашагIтьехара е дIакхоа тьакъехьа;

з) де дезар ду нерда халкъа художественни промыслайн ремеслаш предприятеш кхерда болх беш яраш дегIайоалайоа; города территоре тIа бахача гражданашта оттаьча порядкегIа мукъа ду промыслаши ремесла лелае.

Статья 15. ГIишлоначьяра, планировка яра, гIирсаш хьалдара, лаьттах найла эшара, хьи найла эшара дакъе къахьегамхой депутатий городской Совета:

а) города генеральни плана проекти города гонахьарча зонаш планировка яра проекти кийчъелга вIашIехьдоахкх, цу проекташна пачхьалкхен управлени лакхехьа латтача йоагIIаш йолча органашка дIаучулу уж оттаьча порядкегIа;

б) доллача хIаманна планировна хиш проекташ районаш микрорайонаш, кьйола трейостройтельни комплексаш чакхъяра проекташ, инженери гIирсаш хьалдара а город тоьлъ толара а проекташ чIоагIъю;

в) шин генеральни планчага хьежжа городе гIирсаш хьалдаре правилаш чIоагIъю:

г) города территоре тIа хьалдаш долча гIирсашта тIахьожам лоаттабу; хьалье мукъа лаш е хьал ца хIтташ сецаю закона лелар тIеркал я ца хиш хьалхеш йола чуйе цIенешта - гражданаши гIулакхашта лаьрхIа объекташ;

д) городага доал долаш йолча гIишлочечен ремонташ-гIишлочечен организашта кулгалду, цар производственно-финансови планаш кхоачашъелга Iалашду;

е) вIашIехьдоахкх чуйча цIенойн, коммунальни къакъий, культурно-бытовой гIирсаш хьалдаран, просвещение, укхазтIено лоралара, общественни кхачан объекташ е кхыйола объекташ а моттигерча Советашта хьежадеча ахчан чотах хьалъарцей: города территоре тIа яда предприятеш, учреждениеш, организацеш раьза хиннача тIехьагIа кхестаду чуйе цIенош, коммунальни, хьакъий, культурно-бытовой гIирсаш хьалларах, просвещение, укхазтIено лорара, торговле, общественни кхачан объекташ хьалъяра хьайнача ахчах наьйна найла эшарах а хIаьта нийтта тохана ца доалаш хийча ахчаш вIашагIтохарах а дола дешаш, уж найла гIирсаш хьалдеча [illegible] заказчик хул а кхы заказчик ба;

ж) РСФСР-ен Нохч-ГIалгIай АССР-ен законодательства уттабеш болча сметни маьхах тIех ца йолайта города доал дечи гIишлоштен объекташтен проекташ а титулни списакаш а чIоагIъю;

з) оттаьча порядкегIа бахкан ду чуйча цIеношта, коммунальни, культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIача, укхазтIено лорайра, просвещене, социальни Iаламаш объекташта, городага доал долаш йолча кхыча объекташта реконструкци яра, уж хервъа, моттагIа оттаара, толара;

и) оттаьча порядкегIа пачхьалкхен приемочни комисси хьежаш, чуйча цIеношта-граждански гIулакхашта лаьрхIа хьалъяь йола объекташ эксплуатацие дIаяхара [illegible] хIаьта нийтта кхыйола [illegible] города территоре тIа ида объекташ эксплуатацие дIаяча [illegible];

к) города [illegible] участкаш дIа а [illegible] лаьттан кьахьегаш кхестаду ССР Союза, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР законодательства оттаяча кхоашдаш порядкегIа города лаьттех найла эшара тIахьожам лоаттабу.

л) законодательстви оттаяча [illegible] порядкегIа доал ду города территоре тIера [illegible] объекташта, пачхьалкхен тIахьожам лоаттабу [illegible].

м) массе мета йоахараш санна йола найдане оахкалаш хьара мукъа ду, бахкаш дара оттаь порядок нийса лелара тIахьожам лоаттабу;

к) Iаьми лорадерах дола законодательство кхоачашдара тIахьожам лоаттабу.

Статья 16. Чуйе цIенош хьалдара, коммунальни боахама, моттигаш толара дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) чуйча цIеной боахама. Совета хара йолча чуйча цIеной боахама организашта кулгалду; чуйча цIеной боахам дегIабоалабара перспективни текущи планаш чIоагIъю, уж кхоачашдара тIахьожам лоаттабу; Совета доалахьара чуйе цIеной дикача технически хьал тIа лоаттадела, царна капитальни текущи ремонт елга Iалашду;

б) коммунальни боахама, города хозяйш толара, хIаьта нийтта городага доал долаш болча коммунальни боахами благоустройствани предприятешта а организацешта а кулгалду; коммунальни боахами благоустройства дегIакхуланара сводни перспективни текущи планаш чIоагIъю, уж кхоачашдара тIахьожам лоаттабу;

в) городага доал долаш йолча электрически, водопроводни, канализационни, тепловой, газови сеташтен гIирсаштен эксплуатаци яра кулгалду, уж сетанаш гIирсаш лакхехьара доал тIадолаш йолча предприятешка, учреждениешка, организацешка тIайахьара йолаш нийтта оттанаьй хьож, цирах шийна хетар тIа а ядайн заключенеш тел; цIенаш лелау гIирсаши устройстваш хьаьлъраш царна эксплуатаци яраш тIахьожам лоаттабу;

г) лакхехьара доал тIадолча чуйча цIеной коммунальни боахамей органий гIулакхашта, предприятей, учреждений организацей доалахьара чуйе цIенош коммунальни предприятеш, гIирсаш хьакъий хьал тIа лоаттадара дийна эксплуатаци нийса яраш тIахьожам лоаттабу хIаьта нийтта тIахьожам лоаттабу кооперативни чуйе цIеноша граждании шоай доалахьара чуйе цIенош лелларе; бахача наха йоагIа хIама Iалашъяра де дезар ду;

д) лакхехьара доал тIадола предприятеш, учреждениеш, организацеш оттаьча порядкегIа хьежжа оцарагIйоах город тоалайий нийкъарех деча балхашта чухьа дакъа лелара; тIахьожам лоаттабу города территоре тIа яхача ерригача предприятей организацей территори тоаяра;

е) тIахьожам лоаттабу халкъа образовани, культура, укхазтIено лорара социальни Iаламаш учреждений йоагIача хIамий коммунальни гIулакхий кхьча тайна гIишлоштен Iалашъяра, цар кхеменешта ремонт яра;

ж) чуйе цIенош дезаш болча граждании учет лелаю: тIахьожам лоаттабу моллагIчун доалагIа яле а предприятешка, учреждениешка, организацешка чуйе цIенош эшаш болча боххлойн гIулакхеча наьхен учет нийсагIча хьал тIа а хьожаш;

з) Совета доалахьара чуйе цIенош тIадекъ; чуйе цIенош нийса дIацийнъадий хьожаш тIахьожам а лоаттабу, хIаьта нийтта, законодательства оттаьча нахадолча хIамашкара дIанийкхача, пачхьалкхен, кооперативни, кхыча общественни организацей цIеношкара чуйе моттигаш хьара хьакъехьа администрацеи профессиональни союзий фабрикий, заводской, моттигерча комитетащеи цхьана а решенеш, чIоагI а ю; цхьа тайпа эрзаваш тел граждашта чуйча моттигаш дIачутоашам.

и) чуйна цIеной боахама нийсдеш учет лелаю, предприятешка, учреждениешка, организацешка а яьле уж [illegible].

й) города территоре тIа чуйе цIенош хьалдеш кхьйолех кооперативаш вIашагIйоаккхара хьакъехьа решенеш ю, цар Уставашта регистраци ю, цар гIулакхашта тIахьожам лоаттабу;

к) лелаш долча законодательства хьежжа цIераш техк нийсаех, улицех, переулкех, проездий, скверех, бульварех, паркех, цIенойн номераш уттаю;

л) кашмаш, вежарий кашаш, шоай дIабалла бодача хьайола моттигаш лерттIача хьал тIа лоаттаделга Iалашду.

Статья 17. Транспортни бувзамаш дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) городага доал долаш йолча городской транспорта, транспортни предприятешта организацешта кулгалду;

б) городе бахача наха эшар кхоачашдарна дувзадена лакхехьара доал тIадолча транспортни предприятей организацей гIулакхашта тIахьожам лоаттабу;

в) городе чухье транспортах найла эшара правилаш, из лелара маршрутаий графикаш чIоагIъю, тIахьожам лоаттабу транспортни гIишлой лелара кхерамза Iалашъяра;

г) предприятей, учреждений, организаций, граждании автомобильни транспортни средстваш кхьча тайпан учет лелаелга Iалашду. ТIахьожам лоаттабу граждании шоай доалахьарча мототранспортех найла нийса [illegible];

д) вокзалашка, аэропорташка, пассажирашта гIирсашта дика вIашIехьдаиначара тIахьожам лоаттабу;

е) города бахача наха эша гIулакхаш дара бувзама предприятешен организацешен беча балха тIахьожам лоаттабу, царна новкъостал ду телефонни почтови бувзам, радиофикаци телевидени дегIаккхулара, бувзама дикане товар лорайраш.

Статья 18. Торговли общественни кхачан дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) города территоре тIа кулгалду пачхьалкхена кооперативни торговлена а хIаьта нийтта общественни кхачанна а, городага доал долаш йолча торговлен общественни кхачан предприятей организацей;

б) тIахьожам лоаттабу лакхехьара доал тIадолаш йолча торговлен общественни кхачани предприятейн организацей балха;

в) городага доал долаш болча торговлен общественни кхачани предприятештен организацештен товарооборота планаш тайпашт чIоагIъю; сезонагIа мелкорозничи сеть йоаржара план чIоагIъю;

г) города территоре тIарча колхозни рынкашта кулгалду, колхозни торговли дегIайоалара, колхози рынкаш хьалъярах тIеяраш, хIаьта нийтта потребительски кооперацега гIоала комиссионни тайпане юртбоахама продукташ юкъхагIа йоахара де дезар ду; законодательства уттаеш йолча порядкегIа хоалоначи деча бакхачча ахчана а колхози рынкашка деча гIулакхех тоьлача мехьча ставка а боарамаш уттаду, тIахьожам лоаттабу юртбоахама продукташ эшара, лоаттара, чакхъяхара, йоахара дакъе пачхьалкхен торговлени потребительски кооперацени организацешта беча балха тIахьожам лоаттабу;

д) тIахьожам лоаттабу маьхах, торговле правилаш кхоачашьяра, тараза бустамий приборашта аргIа хьал, хIаьта нийтта торговлен общественни кхачани предприятешка, организацешка, рынкашка, торговле кхача моттигашка санитарни правилаш кхоачашъяра.

е) [illegible] товарий моттигера ресурсаш товарооборота юкъебоахара де дезар ду, наха гIулакх дара культура лакхъяра, торговле нерде формаш юкъейхьара тIеэрзавь мероприятеш чакхйоаяя.

Статья 19. Бытовой гIулакхаш дара дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) кулгалду бахача наха бытовой гIулакхаш дара, городага доал долаш йолча бытовой гIулакхаш деча предприятештен организацештен; производственно-финансови планаш кхоачашъелга Iалашду, тIахьожам лоаттабу керттерча фондех оборотни средствех найла эшара, цар финансово-боахама гIулакхий итогаш чIоагIъю, хьатIабена найла оттаьча порядкегIа беккар чIоагIду;

б) тIахьожам лоаттабу лакхехьара доал тIадолча бытовой гIулакхаш деча предприятей организацей балха, тIахьожам лоаттабу бытовой гIулакхаш дикагIа дара а бытовой гIулакхаш деча предприятешка деча гIулакхашта прейскуранташ нийса уттаяра а;

в) пачхьалкхен управлени лакхехьа латтача органашка дагIа а яле решенаш тIакхо бытовой гIулакхаш ду предприятеша организацешка, городага доал долаш йола фирмаш, объединенеш, тресташ вIашагIйоаккхара, вIашагIьяхара е дIакхоа хьакъехьа;

г) кхьча тайпа бытовой гIулакхаш бахача наха деча бытовой гIулакхий формаш юкъехьахара вIашIехьдоах.

Статья 20. Халкъа образовани дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) кулгалду халкъа образовани, дешар дата ца йоашачеи школе доашача хана берашта кхетам бакара гIулакх дехкарийла а дIа массанега дешийталга Iалашду; деша хIал ца йолча берий учет лелаю;

б) тIахьожам лоаттабу городской бюджета тIа доашача берий цIенойша школе дахь ца йоашача берийн школаша йоашачен учреждениеша беча балха;

в) де дезар ду общеобразовательни генеральни школий, школий-интернатий, берий цIеной, цуна баха ца йоашачен школашка доашачен берий учреждений дешара материальни база чIоагIъяра.

г) оттаьча порядкегIа дIахоь всеобуча фонд; цунах найла эшара тIахьожам лоаттабу;

д) школе боашача дешархошна уж баххача моттиге болх бега вIашIехьдоах;

е) законодательства уттадеча балламех порядкегIа кхестаду школаша-интернаташка, школашкарча интернатана бераш лелахарах а хIаьта нийтта хIаьхдаль из долеш йолча школашка (группашка) бераш кхача бараш долача ахчанна а граждашта льготаш телара дола дешаш;

ж) доал боалаш дина бераш берий цIеношка, школашка-интернаташка, школашкарча интернаташка, кхеде граждании дезалашка дIатохар Iалашду, бераш шоай къонгаш (мехкарий) бара а хIаьта нийтта царна доал оттадара а боахе яра а дешаш кхестаду; берий бокъонаш лорар; доал доалаш-бераш аьхаргдоаша бола вIашIехьбоахк.

Статья 21. Культурно-просветительни балхе Iаламаш дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) кулгалду культурно-просветительни балха, городага доал долаш болча культурно-просветительни организацештен учреждениештен, цар материально-финансови база чIоагIъяра де дезар ду, пачхьалкхара доал долаш йоле а тIахьожам лоаттабу культура кхача организацей учреждений гIулакхашта;

б) тIахьожам лоаттабу предприятей, учреждений, организацей кулгалхошта средстваш найла эшара, хIаьта дахаза даргдоашаш моттиг нийсьелча царна дагIа а кулгалхошта децентрализованни хоамехе найла эшара де дезар ду халкъа творческой художественни самодеятельности дегIайоалара гIирсбола гIулакх ду, культура дакъе ерригача города шерьяра мероприятеш чакхйоалийта вIашIехьдоахк;

в) кулгалду бахача наха кино хьежийтара гIулакхаш, киносеть шерьяра де дезар ду;

г) Iаьна дегIайоалаяра новкъостал ду; новкъостал ду города территоре тIа яхача Iаьма-тохьама учреждений, лакхерча юкъера специальни дешара заведений балха;

д) новкъостал ду керда граждански обрядаш бита юкъехьахара;

е) новкъостал ду РСФСР «Знание» яхача общества Нохч-ГIалгIай республикански организаци гIулакхашта;

ж) учет а лелаш, лора а ду города территоре тIарча исторически, историко-революционни, мемориальни комплексаш хаматташ, тIемаш къахьегамех сийлен, культура, искусство, архитектура, археологи памятникаш, заповедни моттигаш.

Статья 22. Укхазтера лорара, физически культура, спорта дакъе къахьегамхой депутатий городской Совето:

а) городе кулгалду укхазтIено лорарна гIулакхаш, городага доал долаш йолча укхазтIено лораре учреждениешта, цар материально-техническа база чIоагIъергйола, бахача наха медицински новкъостал дара вIашIехьдоаккхаргдола гIулакх ду;

б) тIахьожам лоаттабу лакхехьара доал тIадолаш йолча укхазтIено лорара учреждений балха;

в) мероприятеш чакхйоах чуйе цIеношка общественни зданешка лелара санитарни правилаш кхоачашъелгйен город доагIIаш долча санитарни хьал тIа лоаттадейн Iаламашдара; шахача наха юкъе санитарно-просветительни болх белга вIашIехьдоаккхаргдола гIулакх ду; ветеринари тIахьожам лоаттабелга Iалашду;

г) Iалашду производствени, чуйча, общественни зданешка, коашка, города улицашка, майданашка, тIоргашта ца хилийтара, лаьгIдара, дIадаккхара тIеэрзавь мероприятеш чакхйоалийта;

д) пачхьалкхен тIахьожам лоаттабу сигалара фо, хий, лаьтта, Iаьма моттигаш цIена лоаттабара правилаш кхоачашьяра а хIаьта нийтта цу дакъера санитарни деккареш кхоачашдара а;

е) Iалашду дIа-юха дувла лазараш ца даржийтара а хIаьта нийтта уж дIадахара а тIеэрзавь мероприятеш чакхйоалийтарга; нагахьа санна дIа-юха дувла инфекционни лазараш хьара е дирзаре кхерам хилча, оттаьча порядкегIа города территоре тIа къаьстта оттаю уж лазараш ца даржийтаран дIадехараш тIеэрзавь къахьегара, доашара, дIа-юха лелара, хIаман дIа-юха наьхьара уловнеш режимаш;

ж) дакъе деза моттиг курорт а лорайра тIеэрзара, курорташта санитарни хала оттадара округий доазонаш белгаладара, режим оттабара дола дешаш кхьестадеча;

з) нанали берала лорадалга вIашIехьдоахкх; бераштен кхуши бошIараштен юкъе укхазтIено мероприятеш чакхйоахкалга Iалашду; тIахьожам лоаттабу берашти кхуши бошIараштен новкъостал делга вIашIехьдоахкара;

и) судо кхетам чу доалаш а кхетам кIезига болаш лаьрхIача кхиаш дегIаеа бераште доалале уттара а цар йоалле яра а гIулакха кулгалду;

к) новкъостал ду РСФСР Красни Креста общества Нохч-ГIалгIай организаци гIулакхашта;

л) кулгалду физически культура спортан гIулакха: ерригача города юкъера спортивни мероприятеш чакхйоалийта вIашIехьдоахк;

м) города территоре тIа, хьанагIчун доал долаш яле а, спортивни зданеш гIирсаш хьалдара планаш чIоагIъю;

(ДIахьоахьар хургда).

НИКЪ ДИКА ХИЛБА ХЬА!

КЕРДА ВАХАР

Шоай цIей дезда баьхна студенташ, хьаьшй чу ца доьшуш хьаьлйнзар актови зал. Массанхьа а хоо возне еза оркестр. Хьалтеха доахк лозунгаш, плакаташ. Уж деррнгаш а хетадаь да Даьхено даьча совгIата, хьалхашка латтача кердача деккараша.

Нохч-ГIалгIай республика вахаре хинна события — педагогически института ларда тIа университет хьаьра хетаьв митинг къайнйллр парткома секретара А. А.-Г. Гойговас. Хьалхара дош делар цо университета ректора М. П. Павловна. Университет хьеллар, аьлар во, из хьалхара гIа мара бац. ДIахо йодача хана вай боккхагIболча бехктохкаме гIа ба университета диплом бо доалла сар тайп-тайпарча оагIонгахьара кIоарга знанешь Iилман болх бара налыкаш йола сар хилийтар. Из деккар кхоачашдара тхоай кия, знанеш кхоергьац оаха.

Дош ца КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара С. С. Апряткина. Цо аьлар:

— Вай республике университет хьеллар — хьалха тIехьадиса еннача къаман вахаре кIоарга революционни хувцамош хиларах, цуи вахар социально-экономически, культурни, политически хьалхехьа дегIадарах, Ленински къамий политика кхоачашъярах хьожийнар да. Вай парте, вай Даьхено навас санца йоажхо ю кагирхой. Цу йоахконна жоп а луш, кагирхой Iилма довза гIертиш хила беза, кхоачаше деза «Деша, деша, деша!» — яха ленински васкет, уж коллективисташ, интернационалисташ, идейни сакхетам бола коммунизм хьалгIераш хила беза.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума шерагIа студенташи преподавателашиа дакъала байшар Лакхехьарча Совета Президиума председатела К. Н. Оздоева... Университето дIахо кьоргболча сий долча аоакъа толамаш дахара тIахьайхар цо университета студенчески преподавательски коллективаш.

— ХIанз ерригача союзни республикашка метгал автономни республикашка а я шоай университеташ, — аьлар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела Р. В. Вахаева. Из да парто правительствой вай сийлахьбоккхача Даьлен лежарашка долча къамий культурен экономикен дегIадоаллара ер йоахкона дола тешал.

— Нохч-ГIалгIай университет — из дац духхьал вывеска хувцар. Из да керда деккар. Вайна эш шерра эрудици йола вах, бокъала бола интеллигентия. Сона лов хьалхашка латтача халонех йо лоархIадар, организационни момент толаме чакхъьяр. ХIаране деана хила еза: «Деша, аьлеса лоаттабе, вахха Ленин ванна» яха дешаш, — аьлар цо къамаьл деш КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. Я. Правенько.

Толамаш дахар доаш имени... къамаьл дир ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара П. Н. Грекова, просвещени министра М. У. Умарова, культура министра А. А. Татаева, «Грознефть» объединени начальника В. В. Назарова, «Грознефтехимзавод» объединени начальника Г. Ф. Пальчикова, Грозненски нефтяной института парткома секретара А. Г. Доманова.

Царна жоп луча кепара къамьлаш дир доценташа Р. Н. Дулерайна, Т. Т. Мальсаговас, В. С. Виноградова, студенташа Дзаурова Тамарас, Огоньков Анас.

ДIадоладеннад кердача университета керда вахар.

СУРТА ТIА: университет хьеха, лара хетамча митинге баьхна студенташ хьаьшйн.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

1938 шера, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен институт хьайнйллача шера, шин отделени мара яцар институте: физико-математически, историко-филологически.

●

Цу шера 120 студент хьайнйцавар институте. Царна хьехаш вар, шин доцент юкъе а волаш вола, 30 преподаватель.

●

1941-ча шера эггара хьалхара литературан, математикан 78 хьехархо кийчдир институто.

●

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа йийтта специальностах хьехархой кийчбеш ворхI факультет хилар педагогически институте.

●

Тхьаь итт гаргга долча къамех бар института студенташ.

●

Институт йиллача деза цо арахийцав 14 эзар гаргга хьехархо.

●

ХIанз университета дийнахьарча отделене дешаш 2,5 эзар студент ба. Царех 50 процент гаргга бараш вайнах ба.

●

Университете хьехаш ва тайп-тайпарча Iилмай пхиъ доктор 83 Iилмай кандидат.

Школашта — дика хьехархой

1972 шуI Мел боккха кхаъ бахьаш дехад из тхона, преподавателашта, студенташта. Къилбаседа Кавказа лакхехьарча дешара заведенешта юкъе йоккхагIарех цаI хургья укх шерраль институт хинна таханара паччахьалкхен университет. Долче малагIа деккараш ератт тха нохчийн гIалгIайн меттен литературен кафедрана хьалхашка? МалагIаш да уж? Мишта кхоачашдергда?

Уж хаттараш да тха балха хьакъехьа дешараша оттадергдараш. Царна дола жоп да тха кафедра преподавателашта, ерригача университета профессорско-преподавательски персонала санна, хьалхашка отта керда деккар.

Тха кафедра тIахьийха я нохчийн гIалгIайн метти литературен хьехара вай республика общеобразовательни школашта кадраш кийчъяра. Педагогически института кафедрана хьалхашка лаьтта из керттера деккар дуцаш да. Цхьабакъда, кердадар да Iилма-тохкама болх бара кIоарга хьамикаш йола специалисташ кийчбелга.

Цу хьакъехьа ше къаьстта эргда из массеха дош. Массеха шу хьалха педагогически института филологически факультета къаман отделене дешабагIача студенташта хьехаш хинар цхьа-кхо предмет мара дацар. Бакъда хьаIо ше йода гIулакх эргадоаллаш, тоалуш доагIа. ХIана тха отделене студенташта хьех «Нохчийн, гIалгIайн, эрсийн сравнительни грамматика», «Вай хьанара нохчийн гIалгIайн мотт», «Нохчийн гIалгIайн дагахьара творчество», «Нохчийн гIалгIайн советски литература», «Нохчийн гIалгIайн метта стилистика», «Выразительни дешар», «Нохчийн гIалгIайн метта история». Духхьала цу бакъдараша хьалхьох школашта хьехархой кийчбара гIулакх мишта тоаденнад.

Дале а хIанз цох а доаллаш дац гIулакх. Университета хьалхашка оттача деккараша дIадех Iилман тохкама болх кIоарга, эшша лостам болаш бе боргдола специалисташ кийчбелга Iалашдар. Цу хьакъехье тха кафедрана къаьстта чIоагIа аьттув болаш а эшаш а гIулакх да университет хьеллар, хIана аьлча нохчийн гIалгIайн литература, мотт хIанз а шоай тохкамхошка хьежаш ба. Дукха да цу хьакъехьа да дешаш. Меттен литературен Iилма дешаш кIоарга тежа, дикаха хиларо мара торо хулийтаргьац эшшача боараме квалификаци йола специалисташ кийчбе. ХIаьта хIанз тха из торо йолаш а я. Тха вIаштIехьдаргда из боккхача лоархIаме деккар кхоачашде. ХIана аьлча тха кафедре бола беш бе квалификаци лакха йола преподавателаш.

Дукха да оаха Iилма-тохкама болх бара де лоархIараш а. Царех керттера дар да университета Iилман болх аьбар. Цу гIулакха тха кафедре студенташа бергболча Iилман балха керттера хургдола лостамаш тохкаш да.

ЛоархIаме да цхьакха а, Студенташта вузовски программе хьехара кердача программагIа болх бе доладеннад тхо.

Тхона хьалхашка латта деккараш мадарре кхоачашдара доккха повкьбетал хургда университете аспирантура хьелларах. Из дош а кхетта къоастадергда.

Иштта да кердача шеро тхона дения совгIат, цо тхогара дIаделхараш.

Ф. ОЗДОЕВА,
нохчийн гIалгIайн меттен литературан кафедра заведующи.

ДОГ ГIОЗДАЬККХА ХОАМ

Аз а са новкъосташа а дегIу чIоагIа къоабалдаь тIайийцар Л. И. Брежнева студентий Ерригсоюзни слете даь къамаьл. Вай парте ЦК Генеральни секретара кертагIадьяр КПСС XXIV съездо белгаладь сийлахь-доккхий деккараш кхоачашдеча студенческа кагирхоша лаца дезача даькъагIа дола дешаш. Iилма-тохкама болла хьакъера студентий деккараш. Тхогара дIадехар фуд аьлча, из да дешара программа маьрра йоазарал совгIа, хIаравар Iилман болх бара кийча хилар.

Тхона, хургдолча хьехархошта, дет эггара керттерча даькъ Л. И. Брежнева къамаьл тхоай хьакъехьа даь да, аьлча. Иштта да хеташ бац цхьаккха вуза студенташ а. Сога хаьттача цох латташ ба цу къамаьла мах — хIара студента шин-шейх аьлнад мел дийшар аьлла хетарах.

«...Боккхача Iилмахоао, боккхо ца волча педагога юкъ дешар хоашш кердавоах ше. Дешархочо ваьш шай хьехархочун идейни тешам, къахьегамира дуд гIуллакх, Iилман эрудици, балха методика. Шоай хьехархошка хьеха хила доттагIий». Л. И. Брежнева цу дешашка хьакьоих тхона хьалхашка латта деккар.

Хьажал. Таханара вай даколеш хьежаш я лакха квалификаци йолча, бераша цхьа мотт хорабоагIаргболча, бераш доацаш дийча шоай вахарах захар ца хетача, царна кIоарга знанеша вахаре дийса лостаме бахь ховргдолча хьехархошка. Даьсса дешаш дац уж. Бераш вай кхоаде я. Бера ха йиш яц тахан вай шийха хьайхар мара. Цудухьа их аз цIаккха а хинна а дац дург а дац сар кхееарал бехктокхамагIа, сий долаш агIе даккхар. Гой ва вахар хьакъхолар!

Доаче тахачача студенташта, хIанзалаца хиннача Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен института студенташта, хьалхашка латта деккар да школе ваха, хьеха ваха кийчвалар сар кхеие кийчвалар. ХIанзалца хиннача института их ав, тахан дийнахь доаз цун базе тIа паччахьалкхен университет вIашагIъеллаьдаь. Цудухьа цу хоамах дезе цIей хиннад тхона.

С. ДЖАМИРЗАЕВ,
университета филологически факультета студент.

БОККХА КХАЪ ХИННАБ

100 совгIа къамаш, народносташ, этнически группаш яхаш хинна революци хьалехьара Росси Европе эггара тIакъарча цхьан моттиге латтар, Россе юкъерен лакхерен образовани йолаш хиннараш керттерча даькъе доалдеча классех бола, хьал дола нах бар: дворянаш, духовенства векалаш, капиталисташ, купецаш, чиновникаш.

1914—1915 шш. 127,4 эзар студент деша а ватIаш йола 405 лакхера дешара заведени мара яцар Россе.

Просвещенера гIулакхаш ххы а дукхагIа ираз дайна дар революци хьалехьа Нохчашкахьен ГIалгIашкахьен. Шоай йоазув доацаш дар уж къамаш. Цудухьа ахетадеш да эрсий мотти хьахати ховш нохчеи гIалгIаеи 0,3 процент мара ца хинна хилар. ХIаьта кхалнахах лаьца аьлча, уж вIалла дакъа доаллаш а хиннабац просвещенех.

Из долла хIама хIанзарча Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа болх бёш юкъера шин школа мара ца хинна хиларца дувзаденна дар. Ххы дукхагIа яцар юххьанцара школаш а. ХIаьта йолаш хиннача школашка а дешаш хиннараш мехкдаьтта промышленникий, лакха лаьттача чиновникий, купеций, кулакий, дхыча хьал долча наьха бераш дар. ХIаьта къахьегача наьха берий, наггахьа кхаж бенача ираз долчун мара вIалла догдаз а хьайтдацар мел аьнхи а образовани йоаккхарг ма йий аьйна.

Просвещене доаь оьлатгара хувцаденнад Октябрал тIехьагIа. Масала, VIII съезде тIайийцача парте программа тIа оттадьдар деша безам мел барашта, эггара хьалхарча [illegible]. Лакхерча школе доьха [illegible] шерра хьадалаяр, хьадалаяр [illegible] доаш мел бола [illegible] дешара заведенашка [illegible] толга; кердача Iилман [illegible] кафедранех юкъера [illegible] тайпана [illegible]; лакхерча школах пайда [illegible] керадаьтелги.

Хьалашка хьежжа мел [illegible] гIа юкъера дIа а [illegible] Советски Iадало образовани доала баьъаш хьадийллар берригача кхал а наIа а болча къахьегамхошта, моллагIча къамагIа, моллагIа да лелабаш уж бале а. Общеобразовательни школай, лакхерча дешара заведеней шерра сеть хьайир, [illegible] дегIаяха йолаелар Советски Союза деррига халкъий просвещений культурен. Советски Iадал латтача шераш ца 40 совгIача народносто шоай йоазув хьадаьд.

Ерригача дешара заведенешка боацаш дешар хьехията чедоалладаро, рабфакашкара, лакхерчен юкъерча специальни дешара заведенешкара дешархой стипендешца Iалашбеш хиларо йиш хилийтай къахьегача наьха бераша лакхерчунга дIахаччаргда образовани йоаккхилга бокъо етина Iалашде. Халкъа образовани дегIайоалаяр Коммунистически партен Советски правительствашэш йола йоахо цIаькха а хьаьнхай «Лакхерча дешара заведенешкарча студентий юкъерча специальни дешара заведенешкарча дешархойи материальни гIулакхаш а чуIеча цIенои-бытовой хьалаш а дIахо тоадара хьаькъьярча» КПСС ЦК-ан СССР Министрий Совето сецам тIа.

Тахан Нохч-ГIалгIайчуерча 500 совгIа юкъерчен юххьанцарчен дешара школашка деша багIа къахьегамхой бераш. Царна хьехаш цхьайтта эзар совгIа лакхаквалификацирояннии хьехархо ва.

Преподавательски кадраш кийчьеча малагIа хакъа лазац тихая паччахьалкхен университет а хинна дIайттача Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически институто? Цун тайп-тайпара факультеташ [illegible] 14 эзар саго. ХIаьта хIанз дийнахьарча факультеташка дешаш ва 2,5 эзар гаргга студент, — 27 къамах бола вах. Царех 1000 студент — нохч-гIалгIай къамах ба.

Цхьабакъда, коммунистически общество хьалъеш йола сар, массе оагIорахьара образовани йола сар хьаьлхехьара вахаро ше, юхера а, дIадехор педагогически института лаьрга тIа республике университет хьаьлга вар. Из хьамсара да хьатIаттар. ХIана вай болй я университет.

Университет хьеллярца дувзаденна цун коллективана хьайхашка керда, ххы а доккхагIа, бехктохкамегIа дола деккараш етт. Керттерчарах цаI да студенташта шерагIех кIоартагIйол теоретически знанеш лаар. Из вIаштIехьдаккха деза Iилма-тохкама болх ба студенташ кийчбара вIаштIехьдахара наькъаца. ХIаьта уж хьалаш долаш да. Профессорско-преподавательски персонала юкъе хIана Iилман пхиъ доктор 83. Кхетта ххы а итт доктор тIаккхетаргва цар вугIараш та.

Пединститута хьалхашка хьехачарел эргаш да университета деккараш. Университет дешарийла я Iилма-тохкама болх бе ховргдола специалисташ кийчбе. Эшар фуд аьлча, из да Iилман болх белга университета дикагIа вIаштIехьдаккхар. Цу гIулакха тха университета ерригача факультеташка, кафедрашка беш ба Iилман балха керттера лостамаш белгалдара болх. Из дешар кхоачамдеча лоархIаме да Iилманхой термаш Iилман а прикладной лоархIам бола йоцийн проблемаш яшхара тIаберзабар, цар Iилман балха юкъера ца эша, лоархIаме йоала темаш дIаяхар. Оаха кхетта лаьрхIад Iилман балха студенташ дукхагIа юкъеоза а. Iилман балхо дIадах Iилман дукхача коллективнай балха кердинаш да. Цудухьа аьрхIад оаха Къилбаседа Кавказа а Союзерча хьича а университетий Iилман коллективашца бувзам лоаттабе. Цу деррига гIулакхаша торо хулитергья хьехархой кадраш кийчъярал совгIа, кхетта халкъа боцлама кхмча ден къоашта а (бухгалтерски учета, юртбоахама организаци экономика, дарба дара гIулакха) специалисташ кийчбергболча университета преподавательски болх дикка айбе. ХIаьта цу гIулакхах дог тийша а да тхо.

ХIаьта университетски базана [illegible] тIахьа хьача байхьарча оагIорахьа къоастадергъя из проблема а. ХIанз хьалхаш латт 1600 студента лаьрхIа университета керпуа, преподавателашта лаьрхIа шиъ чуIе цIенош хьалдергдолаш да укх гаргарча хана, знанешта дIалургйоаш я 848 студента лаьрхIа общежити.

Вахаро ше хьалхарча аргIанна оттаьа сагогIа дола деккараш кердача шера толаме кхоачашдар лов сона преподавателашей студентащей.

М. ПАВЛОВ,
университета ректор.

СУРТА ТIА: студентий дегIаш гIоадаьхад университетах болча хоамо.

И. ПЛИЕВА сурт.

КХОАЧАШДЕРГДА ДЕККАРАШ

Укх деношка доккха цIей да тха. Институтах университет хьаьр да а да гIоза цIей. Вай кагирхой оамал я халонаш лехаш, уж эшаш. ХIанз а, кердача университето, хьалхашка оттаду тхона керда деккараш. Цу гIулакхах тхона кхы а йоккхагIа дегIадоа хул, хIана аьлча тхоай низ, хьакъхьал тажа, довза моттиг ца равьий тхона.

Институт йолча хана а дацар тха кагирхоша кхоачашдаь дика гIулакхаш кIезига. Хьажал шоаш.

Тхона массахана а хоаш хинад хIара студента кхоачашдаза даргдоаца деккар — кердача специальностех ерриг къайленаш кIоаргга йовзар, марксистско-ленински кхетам хилар, общественно-политически вахаре хьакъехье дакъа лацар хилар. Уж деррига деккараш кхоачашдара тхона гIо ду Ленински зачет санна йолча идейни кхетам балара форме. ДIадахача дешара шера тха комсомольски организацешна чубоагIача кагирхоша хьакъехье дакъа лацар «Ленински парте гIулакха мутIахьа да тхо» яхача Ленински зачете. Из зачет хиннача юкъа кийч а я 1500 лекци, доклад, реферат йийшар ваха тайп-тайпарча темах. Укх шера а общественни Iилман кафедраца цхьана белгальний ваха «КПСС XXIV съезда решенеш вахаре кхоачашде яхача» деникагIа чакхйоаккхаргболча Ленински зачета кийчо яра мероприятеш а. Царех керттеръяраш я:

комсомольский дешар;

университета общественни вахаре дакъа лацар;

гIайнца индивидуальни деккараш кхоачашдар.

Дикен тIехдикен дешар — Iилма-технически прогресса, коммунизм хьалъяра деккараш кхоачашдара кийчо яра керттера хьаккам. Цудухьа комсомольцаш боацарий успеваемость лакхъяра ххьаддана йоажхо ю оаха. Цох боккха пайда боал. Из бакъду укх цифраша. ДIадахача дешара шера института успеваемость дул хьалха дIадахача дешара шера хиннача 9,1 процент лекхъеннар. Кхы а тIеж хилар из цифра комсомольцашта юкъе.

Из болх беча хьакъехье дакъа да цаддах филологически, физико-математически, естественно-географически факультетий дешара звенуерсиша. Царна кугайдеш ба студенташ Джамирзаев, Жулина, Пониsevа. ДIадахача дешара шу 6Iа процент успеваемость йолаш чакхдаьккхар 32 группашкарча студенташа. ТIеххьа дешаш ва 138 студент. Тха массане а пегенхало а Ленински стипендиаташ филфака студентка Р. Торшхоева, физматера Р. Дашаев.

Студентий Ерригсоюзни слете ше къамьа деш Л. И. Брежнева аьлар: «Студенчески гIишлошъю отрядаш студенчества хьинар хьегучадаккхарен оарцигIашхарен форме хиларах тарра вай зашиha эшарашве къонало ше хIандехарашен мяххара а я».

ДIадахача дешара шера цу тайлара 145 сар чувоагIа кхоа отряда вIашагIебеллаьяр оаха. Казахски ССР Тургайски обласьте яхаар уж кхоккха а отряд. Цига цао хьаьлвй 480 эзар сом мах бола гIишлош. Иштта дика къахьегарах «Оарга», «Вайнах», «Тирк» яхача отрядашта гIалакошъеча организаций памятни значекаш еннай.

Дика къахьийгар тха студенташа юртбоахама балхаш дича а. ЧуийIцар 1743 гектара тIара комсаш. Из болла а баь даьнхха ахча 25 эзар сом хилар. Дукхача студенташта ахчан премеши Сийлен грамоташи елар.

Ала деза кердача къахьегама семестра а студенташ кийчо еш болга. ГIишлошъерий отрядашка хIанзале дIаязденнав 127 сар.

Тха ВЛКСМ комитето шай балхала дакъа лоаца лоархIамегIа бола участок я студентски Iилмай общество. Студенчески Iилман организаци дакъа лоацаш я укх шера лакхехьарча дешара заведеней студентий Iилма-тохкама болх дикагIа вIаштIехьбаккхара хеталача хьажара-конкурсе. ХIанз ерригача факультетарaшка студентий Iилмаш организаце дIаязлуш ба студенташ, вIаштIехьдоах Iилмахошца вIашагIкхетараш. ХIаьта хIанз, института лаьрда тIа университет хьайнйллача хана, чIоагIагIа яйлу студентий Iилман организаце лоархIам.

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета ВЛКСМ комитет кIоаргга гайша я таханарча тхоай вахара университето хьалхашка оттадаь деккараш кхоачашде тха кагирхой вIаштIехьдаргхиларах. Л. И. Брежнева студентий Ерригсоюзни слете ше къамаьл деш студенчески кагирхошта хьалхашка оттадаь деккараш а иштта тешаме кхоачашдергхилара.

А. МУДАЕВ,
университета ВЛКСМ комитета секретарь.

ФИЛОЛОГАШ КИЙЧБУ ПХЬОАЛЕ

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университет хьеллар хьалхашка улла вывеска хувцар хинна ца Iеш, института профессорско-преподавательски коллектива республикана вай Iилман-педагогически кадраш кийчъяра лоархIам лакхбалар да.

Университет хьелларца лакхбеннаб филологически Iилмай лакха квалификаци йола хьехархой кийчбеча тха факультета лоархIам.

Уж деррига Iилмаш довза а школе хьеха а цхьан сага вIаштIехьа хургдоацандаь, тха факультете вIашагIъеллай эрсий мотти литературен наьха мотти литературен хьехара гоабал Iомаеш йола шин отделени.

Филологически дисциплинашта юкъе керттера моттиг дIалоаш «Вай хьанарча эрсий метта» курсо, «Языкознани йоазайтар», «Диалектологи», «Къаьнаслованска мотт», «Исторически грамматика», «Эрсий литературни метта истори» яхараш санна йола дисциплинаш студенташта эрсий метта лостам, дикагIа бовзийта новкъостал дара тIеэраш я.

Филологически факультета студенташта «Вай хьанара эрсий мотт», лингвистически дешара керттера предмет хиларах тарра, дисциплина хьалха бола лостам а хургба. Из курс Iомаяра лоархIаме хилар гуш да. Вай хьанара эрсий мотт — дуней тIа эггара дегIабена, дешашца бIаьний, моллагIа уйда хьала торо йолаш бола мотт ба.

Эрсий мотт социалистически культура дегIайоалаеча, эрсий къаман хинна да Iеш, СССР деррига халкъий кечал а дийна дIаэттаб. Советски Союза халкъий метташ эрсий меттаца пхьана, дегIадоагIаш, чIоагIлуш латт коммунистически общество хьалъяра наькъагIа.

Студентий филологаш кийчбеча боккха лоархIаме да художественни литература Iомадера. Эрсий художественни литература бокъо а йолаш хьалхара моттиг дIалоаш Советски Союза къаман вежарий литературашта юкъе.

Цу профилагIа болча студенташа, филологически цикла Iера дисциплинаш Iомаяраl совгIа, кIоарга Iомаберва наьх мотт а литература а. Цу гIулакха Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета дешар хьехара плана юкъе йихьай хьалхагIа Iомадеш ца хинна дисциплинаш.

Цу гIулакхо торо хулийтаргья нохчийн гIалгIайн кагирхой вай республике а, иштта вай махка а коллагIча юкъерча школе хьехархо хила.

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета филологически факультета лакха квалификаци йола профессорско-преподавательски коллектива дика кийчъяь дешара кабинеташ я. Филологически факультете преподавателаша боккха Iилман болх бу дикагIа кхеташ бола студенташ юкъе а бехь. Тха факультете 30 гаргга Iилмай кандидат доцента ва. Уж ерригаш а боккха Iилман преподавательски балхаш деш ба. Дукхаьа укх шерран дешара шера тха преподавателаша арахийцай массехк монографи Iилман болх.

Тха факультете кхо кафедра я: эрсий метта, вайнаьха меттен литературан, эрсий доазол дехьарчен литература. Университет хьеллало хьалха хьайир кхы ши кафедра: «Юкъарча языкознани», «Советски литературан».

ХIанз факультете стационара дешаш 840 студент ва, хIаьта заочно — 1200 студент.

Ше хьаьнначи дале деш факультето арахийцав 4000 гаргга филолог, хIаьта царех 800 наьха мотт хьехаргбола хьехархой ба.

Тханига дийша арабаьннараш республика ерригача школашка, истории, меттан, литературан Iилма-тохкама институте, газетий, книжни издательства, телевидение, радиовещание редакцешка балхаш деш ба.

Факультета коллектив хIанз университете деша хоашаргболча студентий керда контингент кийчъеш я.

Университете дешаш хургба вай къона тIехье кхетамца хьалкхее вIаштIехьдаргдола хьакъа мегаргбола мехкарий къонгаш.

Н. АЛИРОЕВ,
университета филологически факультета декан, доцент.

САГА ДУХЬА, НАЬХА ДУХЬА

Черноречье поселкерчу когирхойсагатдо хи иц балхара мукъабаьлча. Химикий культура Дворецe сакъердамен кIоаргача уйлин цен чакхйоах дер самукъадоаха мероприятеш. ХIара сарахьа бIаьш кагирхой вIашагIкхет цига. Дукха да культура Дворецa балхах лаьца дувца. Къаьстта моттиг дIалоацаш я кагирхой интернациональни кхетам кхы а чIоагIбара вIашагIъелла «Интернациональни доттагIал» яха клуб. КIоарга ба цу клуба доакъошхоша уттаеча мероприятей чулоацам. Дунен халкъашта юкъера машар, шовтъьа гаргга долча къамий нах бахача вай республике къамий доттагIал чIоагIдара тIаберзабаь ба клуба боккхача лоархIаме бола болх. «Мессааа Вьетнамицаь», «Дунен тIа машаря доттагIалиъ», «Дунен машарa салтий» яхаш я дунен тIа машари доттагIали чIоагIдаро хетаь йола укхаза чакхйоаха мероприятеш.

КIезигагIа лоархIам болаш дац культура Дворецa коллективан городера болхлойн юрташкара къахьегамхой вIашагI а бетташ чакхдоаха цIейш а. Кхет-кхета ух Дворецa художественни самодеятельноста доакъошхой шоаш шефство лоттаенa Ведена района Орджоникидзе цIерагIча колхоге, хIаьта уж шолйцига хьоашалгIа а хьех. ЧIоагIа сакъердаме чакхйоал цу тайпара дIара мероприяти. Масала, укх тIехьарча хана цу тайпара вIашагIкхетар хиннад Ведена района Малхеты кхаче юрта. Юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка къамаьлаш дир шоай балхах хьалха латтача опытах лаьца химкомбината аппаратчика Ленина ордена кавалера И. Андросова, Къахьегама ЦIеча Байракха орден делаеча цу комбината хертерча инженера нов. Литвина, кхычар. Цул тIехьагIа самодеятельноста доакъашхоша концерт оттадир.

Дукханехьа хиннай культура Дворецa художественни самодеятельность концерташ уттадеш. Дукхьал дIадахача цхьан шера тайп - тайпарча районашка 60 вIашагIкхетар чакхдаьккхад культура Дворецa коллективо.

ХIанз «Марси жови» яха цIей чакхдаьккха кийчлуш ба Дворецa творчески болхлой. Цар лерхI юрта боахама къахьегамхошта концерт оттадарая совгIа дикагIболча болхлоех даькха кино хьокта. «Къахьегама сийдола таккилташ» яхаш хургда из фильм.

Тайп-тайпара вешта кружокаш е и укхаза болх беш. Из бахьан долаш культура Дворецa вIаштIехьдоал, вIамига а воакхха а 820 сат шоай мероприятешта юкъеоза.

Къаьсттача безамца тIанйцай зрителоша «Къонача зрителa театра» премьераш. Цхьа бIаь совгIа саг ва театре дакъа лоацаш. Эггара хьалха театро оттадаь премьера «Шелестова Антона вахари зулами» яхаш яр. Театр доалаш я дукха я культура Дворецe пена тIа шо-шоай искусство хьоахха йиш йола коллективаш. Уж я халкъа академически хор, халхара коллектив, эстрадин ансамбль, кхыдраш.

Культура Дворецa коллектива хьийгача къина боагIача тайпара нах а беш В. И. Ленин вахаь бIаь шу дизара шу дездеш Лауреята цIи елар культура Дворецa кхаь коллективна. Къаьстта дог гIоздаьлар культура Дворецa болхлой культурно - просветительски учреждеией Еррига союзан хьажаре шоаш хьалхара моттиг яьккхача.

Дворецa балхах лаьца дувца дукха да. Масала, республика кхыча культура учреждениекарчул хьалхагIа вIашагIъеллай укхаза скульптори кружок. Тайп-тайпарча фаьлгиЙ персонажех е топпарах хьеш йола скульптураш. Дукха ха йоаццаш шоай выставка чакхъьккхар къонача скульпторашa. Отзывай книжка тIа дика йоазош даьд цунах лаьца.

Иштта да Черноречье поселкерча химикий культура дворецa коллектива гIулакхаш.

СУРТА ТIА: болх беш я къонача скульпторий кружок.

С. ДЖАМБУЛАТОВ.

КЕРДАЧА ШЕРА ДЕКХАРАШ

Урус-Мартана района культура учрежденеша боккхача лоархIаме болх бу къахьегамхошта интернациональни кхетам балара. Клубашка, библиотекашка массови мероприятеш чакхйоах оттаьча программага хьежжа: дешарий конференцеш, диспуташ, кагирхой сайренаш, иштта кхыдраш. Цу тайпара, дукхьал къахьегамхошта интернациональни кхетам балара 32 мероприяти чакхъьаккхай района культура учрежденена дIадахача шера.

Къаьстта сакъердамен кхоарга чулоацам болаши яр района культура ЦIагIа «ДоттагIал бIаь шераашка чIоагIлу» яхача темах оттаь сайре. ВорхI къамаи нах: нохчий, гIалгIай, хIирий, эрсий, украинцаш, гуржий, лакцаш, кхыбараш бар цу сайре дакъа лоацаш. ХIаьта сайре чакхйоалаш къамий вошала хетадаь доакха концерт оттадир иллеи халхарех культура цIен халкъа ансамбло. Дукха за лаьккхар цул тIехьагIа а вIашагIкхийттача нахa дIа ца болхаш, сайрене йоацича хиннача салоIамах дувцаш, фойе чу вIаштIехьдаьхача халхарашка, аттракционашка, лоазарашка дакъа лоацаш. Дукха болх баьбар района юртахошка культура учрежденеша СССР вIашагIвала 50 шу дизара лакъабоалхаш уттадаьча концерташка а. Концерта программа оттаеш хертера теркам тIабоххийтар чулоацам интернациональни доcтам болаш хилар, юкъебоалайера дукхача къамий культура элементаш.

Традици а хиннa дIаеттад тха районе г. Грозерча заводской районех Урус-Мартана районех къахьегамхошта юкъера машара цIейш чакхдахар. Цу тайпара мероприятеш массаьхказа хиннай.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара боIх иштта дика оттабаьбир дIадахача шера района юрташка а. Иштта «Марси жIови» яха цIей чакхдаьккхар Урус - Мартане. Из цIей чакхдоалхача дакъа лоацаш хилар цхьа эзар совгIа саг. Района культура учрежденеша чакхйоахача мероприятеша вIаштIехьдоалийт, промышленни производстваи юртабоахамен къахьегаш болча болхлой цхьагIо чIоагIъярал совгIа, тайп-тайпарча къамий вошал кхы а айхагIа хилийта.

Цу гIулакха боаххача лоархIаме дар тха района культура ЦIен художественни самодеятельноста коллективаш Ленина цIерагIча Трозненски культура Шенои «Нефтеперерабатчик» яхача вокальни ансамблох цхьан оттадаь «ДоттагIал» яха концерт.

Къаьстта дла диа тайп-тайпарча къамех боха нах художественни самодеятельноста юкъе боалабара района культура учрежденеша лоархIаме болх беш хилавах. Из бахьан долаш клубий, культура цIеной оценаш тIа бIарчаго йиш я нохчий, гIалгIай, гуржий, хIирий, кхыча къамий халхараш, хаза йиш я иштта дукхача къамий илли. Района культура учрежденешка вIашагIъехха «СССР къамий машар» яха стендаш а къамий доттагIал чIоагIдара тIаерзаь я.

Интернациональни доттагIал чIоагIдара дукха болх бу района библиотекаша а. Читательски конференцеш хиннай дукхача юрташка. Уж С. Арсанова, А. Бекова, И. Базоркина, К. Симонова, М. Султева, кхыча писателий книжкаех лаьца яьй. Цар творчества юкъера интернациональни кхетам чуш йола моттиг бола гаш болгалью культура белхлоша.

Д. А. КАГИРОВ,
Урус - Мартана района культура отдела инспектор.

1966 ШЕРАРА 3 ПРОЦЕНТ ЧУРА КХАЖ БОАГIА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ЗАЕМ

1972 шера 30 декабре гор. Москве лоазаьча заема кхаж бенача 4-ча тиража

СПРАВОЧНИ ТАБЛИЦА

Кхаж беннаб заеме ерригача таьпь цахайтте разрядерча серейн облигацейн укх номерий:

Серей №№	Облигацей №№	Бенача кхаж йа боарам сомашца	Серей №№	Облигацей №№	Бенача кхаж йа боарам сомашца	Серей №№	Облигацей №№	Бенача кхаж йа боарам сомашца
100086	1—50	40	130799	38*)	500	163532	03*)	500
101233	22*)	1.000	131590	01*)	500	163545	25*)	500
101320	12*)	500	132515	19*)	500	164393	14*)	500
101602	39*)	500	133223	47*)	500	164911	49*)	500
101961	34*)	500	133551	04*)	1.000	165350	1—50	40
102278	42*)	500	134050	49*)	500	166135	36*)	500
102445	1—50	40	135366	05*)	500	166399	09*)	500
102607	34*)	500	136607	09*)	500	167413	36*)	500
102942	27*)	500	137025	1—50	40	167665	1—50	40
103330	01*)	500	137038	29*)	500	167793	08*)	500
103515	41*)	1.000	137815	46*)	500	167915	12*)	500
103739	26*)	500	138647	1—50	40	168551	1—50	40
104093	16*)	500	139069	1—50	40	168611	23*)	500
105429	16*)	500	139114	1—50	40	169656	50*)	500
106046	10*)	500	139297	34*)	1.000	171754	09*)	500
107008	15*)	1.000	139436	1—50	40	171794	35*)	500
108166	30*)	500	139486	1—50	100	172824	1—50	40
108682	14*)	500	139673	38*)	500	174015	20*)	500
108919	1—50	40	140320	40*)	500	174087	47*)	500
109302	40*)	500	140946	21*)	500	174571	12*)	1.000
110434	03*)	500	140992	1—50	40	175729	06*)	500
110541	25*)	500	141862	06*)	500	176176	1—50	40
110610	25*)	2.500	142026	43*)	500	176852	26*)	500
110708	40*)	500	142081	1—50	40	177876	44*)	500
111160	1—50	40	142408	1—50	40	179158	46*)	500
111465	36*)	500	142597	01*)	500	179683	1—50	100
112483	1—50	40	143096	30*)	1.000	179797	19*)	500
112764	01*)	500	143823	29*)	500	180697	1—50	40
112941	46*)	5.000	144319	42*)	500	181722	36*)	500
113686	1—50	100	144888	40*)	2.500	182466	48*)	500
115398	1—50	40	145328	21*)	500	182516	31*)	500
118364	1—50	100	146078	1—50	100	182871	39*)	2.500
119142	06*)	500	146179	1—50	100	182989	03*)	500
119246	1—50	40	150278	42*)	500	183373	47*)	500
119528	40*)	1.000	150757	28*)	500	183801	15*)	500
119702	06*)	500	151250	47*)	500	184429	1—50	100
119714	02*)	500	151636	04*)	500	185509	42*)	1.000
120413	30*)	500	152123	14*)	1.000	185614	10*)	1.000
120692	1—50	100	152787	1—50	100	186467	39*)	500
120810	30*)	1.000	154116	01*)	500	186496	1—50	40
121336	1—50	100	154374	09*)	500	187424	01*)	500
122408	1—50	40	155160	38*)	500	189233	46*)	500
122565	24*)	500	155228	34*)	500	189684	35*)	500
122969	07*)	500	155688	1—50	40	190685	04*)	500
123003	03*)	500	156057	24*)	500	190876	1—50	40
123074	04*)	500	156793	46*)	500	191647	1—50	40
123267	1—50	100	156996	1—50	40	192001	08*)	500
123362	21*)	500	157271	08*)	1.000	192602	24*)	500
124006	39*)	500	157370	28*)	500	193350	43*)	500
124670	18*)	500	157374	46*)	500	194045	46*)	5.000
124735	37*)	500	157463	1—50	40	195043	1—50	40
125280	1—50	100	158164	09*)	500	195743	50*)	500
125300	03*)	1.000	158462	1—50	40	195893	1—50	40
125560	04*)	2.500	158513	49*)	2.500	196234	1—50	40
126597	10*)	500	159177	04*)	1.000	196344	10*)	500
127283	03*)	1.000	159543	14*)	500	196351	17*)	500
128217	46*)	500	160065	1—50	40	197943	1—50	40
128344	38*)	500	161013	01*)	1.000	198480	18*)	1.000
129081	04*)	500	161862	33*)	1.000	198484	13*)	500
129700	1—50	40	162527	36*)	500	198666	1—50	100
129756	43*)	500	162975	1—50	40	199053	1—50	40
130028	31*)	1.000	163187	1—50	100	199151	1—50	100
130490	36*)	500	163407	34*)	500			

*) Цу серех йолча вокха 49 номерях хIаране 40 сома кхаж беннаб.
Таблица тIа хьохьенхаб тхьаь сома мах йолча облигаца бена кхаж.
Итт сома мах йолча облигацех хьалу беннача кхажех ях.
Бенача кхажа юкъебихьаб кхаж бенача облигаца цнй мах.
Нохч - ГIалгIай АССР гострудсберкассайн госкредитни Управлени.

Грозненски «Нефтехимзапчасть» завода хьу чакхйоахача участка болхлоша дIадахача шера план ханал 11 дн хьалха кхоачаш а яь дика дIадоладаь питалетка шолгIа шу. ХIара деша заданеш 105 —110 процент кхоачашъо цар. Белгалбаьна дика къахьегаш ба цига столяраш Голубов Михаил, Воропаев Петр, шлифовщик Дадашев Воха, столяр Симонов Илья, кхы дукха бараш а. Шоай сменин нормаш 140 —150 процент кхоачашъо царех хIаране.

СУРТА ТIА болх беш ва шлифовщик В. Дадашев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Доазал дехьара

СИЙЛАХЬ ДИ

ХАНОЙ, 6 январь. (ТАСС). Таханлаоссии халкъо белгалйоаккх американски агрессорашта царна тIехьа латтарашта дукхьал лаоссии халкъо лоттабеча къовсама авангард йола Лаоса Патриотически фронт (ПФЛ) хьахиина йоккха исторически события.

Лаоса патриоташа хьахьеккар къонахчалеи доналеи образец. Дукхача шерашка американска агрессораша хаддаиза бомбаш етт Лаоса. Американски авиаца хьал а лоацац США тIехьа латтараша хадданза карательни операцеш ю ПФЛ карайолча мукъаьякхача районашка.

Долина Кувшинов кхача моттиг къиза тIемаш хилар. Цу лоархIамерча стратегически моттиг дукхаза я къиза тIом баьб американски агрессораша, ЦРУ оттаваьча Ванг Пао «лаьрхIа долчо низаша», вьттехьарча группировкаш таиландски наемникий эскараша. Массаьхказа керара хара йолаш хиннай Долина Кувшинов яха моттиг. Массаза а США агрессораша царна тIехьабараши эха долаш ийшаб цига. 1971 шера Лаоса патриоташа дехадир цу районе моастагIчун эскар, дукхьал 18 декабре дона 21 декабрьга кхачачалца йолча хана 3 эзар салтех эсари тIеравлалар цуна.

Доккхий тIема толамаш даьлар Лаоса патриоташа дIадахача шера. Каосон Патет Лао яхача агентства даннегIа, оррегача лаоссии фронташка патриотически низаша моастагIчоа тIера ваьккхар 42 эзар совгIа салтеи эпсари.

Укх деношка Лаоса патриоташ тIагIертта толамца дIахо тIом беш ба.

Шийи дика уйла хьайкаеш, ПФЛ белгалдоаккх лаоссии проблема машарех къамаи бартагIеш политически къовстае безам хилар. 1970 шера 6 марте ПФЛ яьча 5 пунктах латтача заявлене тIеш 1971 шера 27-ча апреле а 22 июне а ПФЛ яьча предложенеш тIеш къьагта хьакхайкхьай из поэноя. ПФЛ дIадехараш да США Лаоссера ший агрессии цун чурча гIулакхашта юкъе лелхилгеи дIадакке деваш хилар, хьиштдолаш долча лаоссии оагIоний переговораш е реальни торо хургйолаш бомбаш еттилга Лаоса оррегача территореш тIера дизза дIадаккар. ПФЛ принципиальни позици шерра хьалхьаьцар мехке а доазол дехье а.

Лаоса патриоташ чIоагIо яь ба Вьетнамех Камбоджах патриоташца айхха цхьана котбовлалца къовсам лоаттабе.

ЕХА ПОЛИТИКА

НЬЮ-ЙОРК, 6 январь. (ТАСС). «США лоаттаеча вьетнамизаци яра программа толам боаххаш я яхаш дукхахза дувце в, дукха ха йоаццаш кхьча хоамаш кхьча тайпара да, — яхаш яздо «Нью-Йорк таймс» газето. Цо дувц США хьаллоаца Камбоджера, Лаоссера къулбехьен Вьетнамера низаш хаддаиза эшаш хилар цар моральни уйла йохаьхилар.

Газето белгалдоаккх: «Къилбаседа Вьетнаме дукхача шерашка хаддаиза бомбаш еттарагIа вIаштIехьдаланзар президента Джонсона цун проблемаш къоастае, кхьметтах Къулбехьен Вьетнаме ах миллиони гаргга бола американски салтий болаш а. ЧIоагIа бомбаш йийттача а доха ца деш кIалхардоаккхадаланзар № 6 йолча ховаъе камбоджийски эскар, Долина Кувшинов яхача моттиге Лаосеи Тайлендеи эскар». «Нью - Йорк таймса» чIоагIа шек долаш дувц ДРВ-ана дукхьалара сигала беш бола тIом юхаболабаро интервентий хьал тов, дергхашарах.

«Иштта хьал эттача еха политика кIалхара яккхара кхы малагIа кхераце гIа боаккхаргба Вашингтона?» хетт газето.

ХЬАЛ КХОХКАДЕННАД

ЛОНДОН, 6 январь. (ТАСС). Къилбаседа Ирландe этта кхохкадениа хьал эргадоаккхаш цхьаккха а хушамаш данзар кердача шера. Цига цхьан дийнахь совцаш дац граждански боккъонаш бахьан къовсам лоаттабера, ша «кхерамзлен низашца» дешдола довнаш. Къаьстта ала, Белфастера цунах хоам бу «Файншла таймс» яхача газета корреспондента.

4 январе ца хаддаш тоnаш йийттар Белфаста улицашка. Лисон стрите салтий кхалнахах детар, царна резине пхорч доле гера а детташ.

«Кхерамзлен низаштен» бахача нелан юкъе укх тIеххьарча деношка массаьхказа довнаш хилар Къилбаседа Ирланде шолагIа йоккхагIа йолча Лондондерре улицашка. Городе юкъе эккхийта йохайир торговн фирмай цин здани.

Герзаш детташи эккхамаш дешт довнаш хилар Ольстера кхыча городашка а.

ИМПЕРИАЛИСТАШЦА БАРТА БАХА

КАРАКАС, 6 январь. (ТАСС). «КъоалагIча дунен» хаахьаш эгIаадехац шоай лоIаме хилара Бангла деш халкъо лоаттабеча къовсама дукхьал дерзадаь пекински кулгалхоша леладеча гIулакхашта. ВIашагIкхийттача Штаташца цхьан Пекин дукхьал хилар Индостане ах гIейрен тIара проблема къоастаяра, аьлар ТАСС корреспондентага Венесуэльски парламента депутата Хосе Эррерас. Китайски кулгалхой политика новкъарле ю, белгалдаьккхар цо, «кхоалагIча дунен» халкъаша шоай кортамукхьал бахьан лоаттабеча къовсама. Дизза дола революционераш да тхо и кхаш Мао Цзэ-дуна клика гучахьа барта ях я США империалисташца», яхаш белгалдоаккх цо.

ТОАЛУШ ЛАТТ КЕРДА РЕДАНТ

ХIанз «Ачхан-Чуртски» совхоза центральни усадьба йола юрт йиало дукха ха яь. Хьалхара цIенош хьалде доладир Кердача Реданте 1967 шера. Вакъда, хIанз 500 совгIа цIа а дагIаш юрт хиннай цунах. Юрта хьачурвоалашехьа бIарг тIкотт накъа аьтта оагIорахьа дагIача шозза вIаштIара даьча цIеношта. Из я дукха ха йоацаш хьалдьаь юкъарча школа здани. Цу школана гаьна доацаш латт цу тайпара шозза вIаштIара даь цхьаькха цIа. БархI квартира йола из цIа хьехархошта лаьрхIа даьа. Кхычаьара хьатIабахкача хьехархошта совхозо кийчдаь совгIат де из.

Юрта болх беш 4 тика я. Царех шиъ кхачан продуктош йохкаш я, вокх шиннегIа цхьаяне промтоварашм вокхо боахама товараши дохк. Бахача наха эшаш ме йола хIама я цу тикашка хьаэца. Баркъаш тега а, кога гIирс бу а цехаш йолаш быткомбинат я юрта.

ХIара дийнахь, выходной долаш, болх беш я совхоза болхлошен хьаьшашен кхача бул юртара столови. Цул совнагIа хьашашта лаьрхIа гостиница хальлай 10 саг цхьа чуэцаргволаш.

Дукха тIехьа ца йоацаш, укх шерашка Кердача Реданте хьаьргьен бани, больница, совхоза специалисташта чубаха керда цIенош.

Шоай юрт хозьеча, тоаеча хьинере лекъа лоац тха юртсовета депутатий массеэарча комиссеша. Царна юкъе белгалъьнна дикха къахьегаш я юрта боахамен хьалкъа образованен комиссеш.

Юрта Совета исполкомо юртарча активаца а, совхоза кулгалхошца а айхха бувзам а болаш бу болх. ЛоархIаме дола, дукхача наха дIадоваяйта лезаш дешин юрт вIашагI а техе сходе дувц. Иштта сходе сакъ дийцад юрта сибат товдарах, гурахь илаташ чузцача бахача наха дакъа лацарах, паччахьалкхенга цар совйола юрта боахама продукци йохкарах дола лешаш.

Тха Совета депутаташа шоаш та деница наказаш кхоачашдера чIоагIа къахьег. Бахача наха цхьа километр совгIа водопровод яра болх чакхбоалеш латт. Юртарча дерригача цIеношка электричество а, радио а я. Нах бахача 90—95 процент квартирашкеи цIеношкеи газ я, йоацача хIана чукхлаш боахк. Депутатий новкъосталца тIехкхоачашъьай паччахьалкхенга дулх, фуш, тха дохкара шера план.

ЦIена я тха юрта улицаш. Нувхаш, ца эша кхийола хIамаш дIакхувсе юртая зрахьа моттиг яьй.

1972 — 73 шерашка яь яргьи юрта совета лаьрхIа административни здани. Цунна эшаш дола проектно - сметни документаци долаш да.

ХIара шера дуккагIа хулаш латт тха юртарча дешархой контингент. ХIанале в хоавлуш да берраш деша латIа помещенеш къе хилар. Массехк шу даьлча уж вIалла гоьаш а кургьш. Цудукха таргтарча шерашка 560 дешархочоа лаьрхIа школа хьае езаргьа кердача Реданте.

Г. ЛЬЯНОВ,
Кердача Реданта юрта Совета исполкома председатель.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 январь

9.00 — Передачей программе. 9.05—Массакана йола гимнастика 9.30 — Кердадараш. 9.45 — Берашта. Тамашийна бераьбан. Пионерий Дворецера трансляци. 10.30 — Школьни каникулаш йолча деношка. Йолна хаво ди. 11.00 — «Соломенный бычок» яха мультфильм. 12.00 — Хьаэии иллиаш доккхаш ва. Техники республиканеска театра спектакль (нохчий меттала). 12.50 — Киножурнал. 13.00 —«Укачиено», 1иламан-популярни программа 13.30 — Кердадараш. 13.40 — Школьни каникулаш йолча деношка. «Дохо къажа къайгь» яха Пермина телевизиони спектакла премьера. 15.15 — Берашта, «Пиноккио» яха телевизиони фильм (шоллагIа сери). 16.20 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 16.50 — Музыкальни вIашагIкхетар. 17.20 — Экономика . математически методаши вычислительни техникеи юкъе яккхара лерда тIа халкъа боахам делабар толдар гIулакхаш. 18.00 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.10 — Хьийбий дунен тIа. 19.00 — Кердадараш. Передача дIахьу Смирнове. 19.45 — Шоана бераш. 19.55 — «Легенда хинна дIаэтта вахар» яха художественно-телевизиони фильм (хьалхара сери). Къилбаседе ХIирий телевидени. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30— Театральни обозрени. 23.00 — Глинка произведенешера концерт. 23.45 — Кердадараш. Передачей программа.

9 январь

9.00 — Передачей программа. 9.05— Берашта йола IуйренБара гимнастика. 9.15— Кердадараш. 9.30 — «Гургал бетта сизаьт». 10.00 — Музыкальни киоск. 10.30 — Халкъа долча берхате. «Металлург шоллагIа йола профессе» яха хьалхара передача. 11.00 — Знаией лаза эх. Планетаокеан яхача Iалица олимпиада итогаш передача. 12.30 — Къона ленинцо. 13.15— Болхлой тIехье. Телевизиони журнал. 13.30 — Киножурнал. 13.40 — Сийрдаяла, цIерапi яха. Хьалхара передача 14.15 — Советски эскарен флотен бIунашта. Ка. лининградера передача, 14.45— Советски Союзи Казахстана вIашагIъелла 50-шу дизара хетаь халкъа творчества еррига союзни фестиваль. Алма-Атера передача. 16.15 — Кинонаккъахкой клуб 17.15 —Телевизиони халкъа университет. Передача и СССР-а Iилмай академе вице-президента, академика Миллионщикова. 18.00— Кердадараш. 18.10 — ДIалохк РСФСР-а заслуженни артиста Ойстраха. 19.00 — Америка ВIашагIкхийтта Штаташ: хьераш аьттаьхьа ба Фюрер лохаш. Автор Зорин. 19.30 — Шоана бераш. 19.40 — «Легенда хинна дIаэтта вахар» яха художественни телевизиони фильм (шоллагIа сери). Къилбаседа ХIирий телевидени. 20.45 — «Ха». Информационни программа. 21.15— Арбузов «Марат, Лика, Леонидик» яхача фильма спектакла премьера. 23.00 — Кердадараш. Передачей программа.

РАДИО

8 январь

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — «Къонахий радиожурнал» (эрсий меттала) 15.20— «Нохч-ГIалгIай аьараш йоккарга» войнаш хьача цииллашка передача (эрсий меттала). 16.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал (эрсий меттала) 18.30 — «Къонахий радиовыпуск» (гIалгIай меттала).

9 январь

6.30 — «Латтара лар» (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — «Ленинан кхьа» газета обзор. 8.25 — Шоана дукхаха ела эшараш. 15.20 — Халкъа дела къеж яха композици (нохчий меттала) 15.40 — Массаьхказа дика нах ба. 15.55 — КIиранДийнахьара эшарий программа. 16.30 — «Къона ленинцо» (гIалгIай меттала) 18.30 — Илланча воттагIал долаш болхарна дола концерт (нохчий меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллаи Грозненна кIеанг - дукха морхаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, гIайло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 4—6, Грозие 4—6 градус шелах йоаш хила а тарлу.

9 январера 12 январе кхачалца морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екхе а ехаш, лоадама йоачен а йоацаш, цхьацайолча моттигашка дохк а доаллаш, хьаьда лостам боацаш гIаьххьача боарама мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсанна 8—13, юххьанне 13—18 градус шелан йолаш, деношка 2 градус йовхалгара 3 градус шелалга кхоачаш хила а тарлу.

Метеостанца.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 2-44-86; редактора зам.— 2-30-11; белгалхама секретара — 2-34-35; партийни вахарех, культурах, промышленностех отделий — 2-42-30; юрта боахама отдела — 2-42-28; письмой отделех бухгалтерех — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революции проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51, 364051, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—2-44-86; зам. редактора—2-30-11; ответственного секретаря—2-34-35; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 2-42-30; отдела сельского хозяйства—2-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

СФ0505. Заказ № 135.